Tweemaandelijks tijdschrift
over alternatieve communicatie en Esperanto

30ste jaargang 1999/1 (175)
januari-februari

HORIZONtaal

Spraakmakend

tekentaal voor spraakgestoorden

De Europese toren van Babel (p. 9)

Ons promotieteam (p. 4, 17)

Nieuwe cursussen
in Leuven en Gent

zaterdag 20 februari 1999
14.00 u.
Algemene Jaarvergadering
in het Esperantohuis

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

In dit nummer

HORIZONTAAL, Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 30ste jaargang.

Redactie en administratie: Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00, fax: (03) 233 54 33, E-adres: horizontaal@fel.agoranet.be, infopagina's: http://esperanto.agoranet.be/fel/nl.

Abonnementen: 600,– BEF / 33,– NLG (± 15 EUR)
Rekeningen: t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen: KBC 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06; t.n.v. Libroservo Esperanto Nederland, Haarlem: postgiro rek.: 111 278

Redactie: Guido Van Damme, Ivo Durwael, Eddy Raats, Jo Haazen
Medewerkers: Paul Peeraerts, Jean Pierre VandenDaele, Jorg De Mulder, Emile Van Damme, Raymond Wylleman, Marc Cuffez, Chris Declerck, e.a.

Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

HORIZONTAAL verschijnt de 1ste van elke oneven maand.

Documentatiecentrum

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond omvat een bibliotheek met meer dan 1600 titels en 87 tijdschriften over Esperanto, taalproblemen, Esperantologie en Interlinguïstiek. Het beschikt tevens over een eigen WEB-site waarop actuele informatie geregeld wordt aangepast en een INTERNET-aansluiting voor internationale raadplegingen. U kan er terecht alle werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur.

Esperanto op de radio

Er zijn regelmatige radiouitzendingen in het Esperanto. Sommige zijn gewoon via de middengolf te ontvangen, enkele gaan er via de satteliet (Eutelsat II of Astra), voor de meeste heb je echter een kortegolfontvanger nodig. Enkele programma's zijn ook via INTERNET (I) te beluisteren.

Station	Dag	Uur	kHz	meter
Havana	zo	*19.30-20.00*	13715	21,87
		22.00-22.30	13715	21,87
Peking	D*	*20.00-20.27*	7405	40,50
			9965	30,11
Rome (I)	za	*20.00-20.20*	5970	50,25
			7120	42,13

via Eutelsat (13° oost) 11446 MHz
Tallinn via internet: www er.ee/tallinn

Warschau	D	06.30-06.59 (Eutelsat)		
		15.30-15.55	7305	41,18
		20.00-20.25	7205	41,63
		22.30-22.55	6035	49,71
			7270	41,26
			7330	40,93

(Alle programma's van radio Warschau worden uitgezonden via Eutelsat II behalve dat om 22.30 (13° oost) 11476 MHz. De nieuwsberichten (4 min.) zijn via INTERNET (www urn.org/stations/poland.html) audio te beluisteren. De uitzendingen via satelliet duren 4 minuten langer, enkel muziek.

Vatikaan	zo	21.20-21.30	1530	196
	en feestdagen		5882	51,00
	wo en do	21.20-21.34	1611	186
			7250	41,38
			9645	31,10
Wenen	*zo*	*04.05-04.29*	*6155*	*48,74*
		16.05-16.29	6155	48,74
	ma	01.05-01.29 (ASTRA)		

Alle programma's van radio Wenen zijn ook digitaal te beluisteren via de ASTRA satelliet (19,2° oost) 11141,25 en 12692 MHz.

* D = dagelijks
De tijdsaanduiding in cursief zijn volgens UT, de andere volgens MET.

Beste w/mensen

Wat je hier in handen houdt, is wel degelijk je oude vertrouwde *Horizontaal*, maar in een nieuw kleedje. Geen feestkleedje enkel voor Nieuwjaar, maar de nieuwe stijl voor de volgende jaargangen. Door de luchtigere opmaak hopen wij de leesbaarheid en de aantrekkelijkheid van ons tijdschrift te vergroten.

Maar natuurlijk blijft de inhoud centraal staan. Wij willen interessante en actuele informatie verschaffen en door een positieve invalshoek de werffunctie van het tijdschrift versterken, zodat iedere voorstander van het Esperanto in een gesprek ermee uit de hoek kan komen. De bedoeling is de kwaliteiten van het Esperanto en de volle zin – of het zinvolle – van de oplossing voor internationale en interculturele communicatieproblemen die wij voorstaan, aan te tonen. Dit willen wij doen, met zin voor realisme... zonder overdrijven, maar ons degelijk bewust van de kwaliteit van het produkt dat wij aan de man proberen te brengen.

Je zal merken dat de rubrieknamen – die door de evolutie van het tijdschrift in de laatste jaren achterhaald waren – verdwenen zijn. Maar de ingrediënten blijven dezelfde. Basisinformatie over taal, over taalproblemen, over alternatieve communicatievormen, en illustraties van het Esperanto – met boekbesprekingen, presentatie van poëzie, korte brieven of andere teksten...

Maar ook nieuwe Esperantogebruikers willen we blijven stimuleren om actief deel te nemen aan het Esperantoleven. Dat doen we met informatie over grote en kleine Esperantobijeenkomsten, over clubprogramma's en activiteiten van de bond. We doen het ook door het illustreren van andere activiteiten waarin Esperanto echt wordt beleefd en tot leven komt. Toch is het een utopie te verwachten dat *Horizontaal* informatie over alle activiteiten of een volledige kalender kan bevatten. Je kan vrijwel elk weekend, in elke windrichting vertrekken naar één of ander evenement. Meestal moeten de plannen echter al gemaakt zijn, lang voordat informatie over zulke bijeenkomsten in *Horizontaal* kan verschijnen. Geëigende kanalen voor een gedetailleerde kalender zijn de Tijdschriften *Esperanto* en *Eventoj*. Voor *Horizontaal* is het veel belangrijker dat wij de aard van de verschillende bijeenkomsten beschrijven, zodanig dat de lezer kan beoordelen of een bepaalde – meestal trouwens traditionele en jaarlijks terugkerende – activiteit iets voor haar/hem is.

Hoewel we de verschijningsdata zo getrouw mogelijk in acht nemen, blijkt steeds weer dat accuraat verschijnen van het tijdschrift zeer moeilijk is. Al te vaak veroorzaakt het samenkomen van uitgaven die rond dezelfde periode moeten verschijnen, een vertraging. We proberen dat op te vangen door bijvoorbeeld van de clubprogramma's ook de eerste week/weken van de derde maand reeds te vermelden. Maar soms loopt het toch echt fout. Zo kregen we een aantal meldingen dat ons vorige nummer pas op maandag 9 november bij vele lezers in de bus is gevallen – te laat dus om naar de documentaire film op VPRO te kijken. Enkele lezers hebben de film echter op video opgenomen. Zo is er één exemplaar beschikbaar in de bibliotheek van de Vlaamse Esperantobond. Deze band is enkel bedoeld als een archiefstuk en is niet als uitleenobject beschikbaar. Maar belangstellenden kunnen de film eventueel komen bekijken. Maar misschien zijn er ook wel mensen in je eigen club die kunnen helpen. Over de film hebben we uiteenlopende reacties gehoord – sommigen, vooral Esperantosprekers, zijn enigszins teleurgesteld door de presentatie van de hobbyistische kant van het Esperanto. Reacties uit kringen buiten de Esperantowereld zijn zeer positief. In de dagen na de uitzending werd het hoofdkantoor van de Esperantowereldbond te Rotterdam overstelpt met telefoontjes om meer informatie... een goed uitgangspunt om het nieuwe jaar aan te vatten.

Guido Van Damme

Het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond, de personeelsleden van het Esperantohuis in Antwerpen en de redactie van Horizontaal wensen U prettige feestdagen en een vruchtbaar 1999.

Promotieteam

Onze vereniging kampt met dezelfde problemen, waarmee ook andere socio-culturele verenigingen worstelen, o.a. gehoord worden. We kennen een explosie van informatie via de moderne media. Ik herinner me nog dat één klein krantenartikel in de zestiger jaren veertig informatievragen opleverde. De nieuwe cursussen vonden hun publiek dank zij een eenvoudige mededeling aan de kranten. Als we vroeger in een TV-programma aan bod kwamen, dan had heel Vlaanderen dat gezien. Dit is nu zeker niet meer het geval. Om nog gehoord en gezien te worden moeten we veel meer inspanningen leveren.

Het bestuur is zich daar terdege van bewust. Tijdens dit jaar werden extra inspanningen gedaan om Esperanto zichtbaar te maken voor het publiek: deelname aan Educa te Gent, Talenfeesten te Brussel en te Antwerpen, onderwijsbeurzen te Turnhout en te Antwerpen, Het Andere Boek te Antwerpen en verschillende plaatselijke opendeurdagen en plaatselijke info-beurzen. Vooral Dan Van Herpe was actief naar de kranten en bekwam o.a. een uur de aandacht in "Groot Gelijk" op VRT-Radio 1 over "Naast de euro-munt nu ook een eurotaal" en verscheen op RTV (Regio Kempen). Gazet van Antwerpen wijdde een halve blz. van de katern "De Frut" aan Esperanto en bezorgde ons 110 reacties. Germain Pirlot zet ondertussen onverdroten zijn werf- en vooral informatiecampagne bij de Europarlementsleden voort. Hij krijgt meer en meer navolging en steun in de andere landen van Europa.

Zulke initiatieven vragen veel tijd en inzet van vrijwilligers. We zoeken daarom voortdurend Esperantopromotors. Die verbinden zich ertoe mogelijkheden voor informatie te (onder)zoeken en zo mogelijk te realiseren. Ze staan daarbij niet alleen, maar krijgen materiaal en raad van het bestuur, als ze regelmatig laten horen wat ze ondernemen. De bedoeling is ervaringen uit te wisselen en elkaar te stimuleren.

Een tweede probleem van verenigingen is het feit dat de overheid via de subsidies meer en meer tussenkomt. Na de goedkeuring van 3 nieuwe decreten over het Volksontwikkelingsbeleid in 1995, bleken tientallen verenigingen in problemen te geraken omdat ze niet kunnen voldoen aan de nieuwe richtlijnen. Ook onze vereniging is daar bij. Tot 2000 zitten we in een overgangsfase. Maar de decreten en de richtlijnen over de toepassing ervan blijven als een zwaard van Damocles boven onze overlevingskansen hangen. Veel zal afhangen van de houding van de volgende Minister van Cultuur. Elke raad van mensen die vertrouwd zijn met die materie, is welkom.

Esperanto stelt je in staat om bijzonder interessante ontmoetingen met buitenlanders te beleven. Zijn mogelijkheden hangen echter af van de inzet van mensen, die iets willen doen aan de promotie van dit fenomeen.

Ivo Durwael,
secretaris Vlaamse Esperantobond.

Overheidssteun via een omweggetje

Velen van ons verzuchten: als we zelf maar eens konden bepalen waarvoor onze belastingen worden gebruikt. Dat kan, gedeeltelijk. Voor uw giften aan de Vlaamse Esperantobond (vanaf 1000,– BEF) ontvangt u een attest,* waarmee u uw gift kan aftrekken van uw belastbaar inkomen. In nevenstaande tabel kan u zelf berekenen hoeveel de staat bijdraagt, wanneer u de Vlaamse Esperantobond met een gift steunt.

*** Alle formaliteiten om de toelating om attesten uit te schrijven werden vervuld. Wij wachten enkel nog op de definitieve bevestiging.**

Uw inkomsten per 1000	Aanslagvoet belastingen	Belastingverlaging op basis van een gift van 1000,– BEF	Uw kost
253-335	30,9 %	309	691
335-478	41,2 %	412	588
478-1 100	46,3 %	463	537
1 100-1 650	48,5 %	485	515
1 650-2 420	54,1 %	541	459
meer dan 2 420	56,6 %	566	434

Om u een idee te geven waar uw giften voor worden gebruikt, hier enkele voorbeelden:

Het beantwoorden van een informatievraag, toesturen van een infopakket en opvolging:	250,– fr.
De prijs voor een maand van onze WEB-site:	1 000,– fr.
MONATO-abonnement, toelage voor minder kapitaalkrachtigen (via het MONATO-fonds):	1 500,– fr.
Een stand op een kleine beurs:	5 000,– fr.
Een stand op een grote beurs:	50 000,– fr.

Spraakmakend

Vaak wordt van de veronderstelling uitgegaan dat taal en denken één zijn, m.a.w. dat denken talig gebeurt, dat taal een noodzakelijke voorwaarde is om te kunnen denken. In *The Language Instinct* verwerpt Steven Pinker deze idee. Hij onderbouwt zijn stelling met deze observatie: "We hebben allemaal al wel eens meegemaakt dat we een zin aan 't zeggen of schrijven zijn, en dan plots stoppen omdat we inzien dat dat niet precies is wat we bedoelen."[1] Hieruit besluit Pinker dat de gedachte en de verwoording ervan niet hetzelfde is. Hoe waar dit ook moge zijn, toch is taal vrijwel het enige middel om onze gedachten min of meer nauwkeurig aan anderen mee te delen. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat "taalbekwaamheid" vaak gelijkgesteld wordt aan intelligentie en mutatis mutandis "taalonbekwaamheid" met domheid.

Dit vooroordeel treft vaak mensen met ernstige spraakstoornissen – in technische termen omschreven als "functionele communicatie stoornis".[2] Vaak worden mensen die door een spraakstoornis getroffen werden, betutteld en als onmondig beschouwd – waarbij we moeten opmerken dat de betekenis van onmondig vaak gelijk wordt gesteld met "handelingsonbekwaam". Dat zulke ernstige spraakstoornissen echter geenszins gelijk mogen worden gesteld aan een mentale handicap, wordt treffend uitgedrukt in de titel van een boek over een symbooltaal (een verzameling platen van pictogrammen) voor zulke spraakgestoorde mensen: ***Mensen die niet kunnen spreken, hebben heel wat te zeggen.***[3] Ook een onderzoeker – moeder van een jongen met ernstige spraakstoornissen – drukt dat gevoel uit: "... zijn familie zag aanwijzingen dat er mogelijk een levendige en intelligente persoonlijkheid gevangen zat in dat kleine, tegenwringende lichaam."[4]

Anderzijds is het wel zo, dat taalgehandicapte mensen door hun handicap erg in hun ontwikkeling achterop kunnen raken, omdat zij vaak geen toegang hebben tot de alledaagse informatiebronnen. In *Minspeak: A Tool for Developing Literacy* stelt de auteur vast: "Leren lezen en schrijven in deze groep (van mensen met ernstige taalstoornissen), is eerder regel dan uitzondering. Ongeveer 70 % van hen blijven beduidend achter bij hun leeftijdgenoten waar het lezen betreft."[5] De oorzaak daarvan ligt echter lang niet altijd aan de mentale mogelijkheden van de betrokkene. Immers, vooral bij de sprekende mensen moet eerst het hardnekkige vooroordeel overwonnen worden dat zonder spraak geen communicatie mogelijk is.

Het beantwoorden van de vragen: Hoe kunnen mensen met een communicatiehandicap vaardigheden aanleren en zich ontwikkelen? Hoe kunnen communicatief gehandicapte mensen hun wensen kenbaar maken, voor hun eigen mening uitkomen, een weerbare houding ontwikkelen? Hoe bouwen deze mensen sociale contacten op?... is niet alleen een opdracht voor deze mensen zelf, maar in weze voor elke deelnemer van onze communicatiemaatschappij.

Symbolen gebruiken

Nu zijn er ook voor "gewone" mensen in het dagdagelijkse leven situaties waarin

verbale of geschreven communinicatie moeilijk is. Maar dat wil niet zeggen dat het onmogelijk is. Door gebruik te maken van symbolen is het mogelijk tal van min of meer complexe boodschappen niet-verbaal (en niet-schriftelijk, of althans niet via alfabetisch schrift) weer te geven. Verkeerstekens zijn daarvan het schoolvoorbeeld. Maar iets gelijkaardigs zijn de vlaggencodes van de scheepvaart. Een andere – ruim verspreide en zelfs internationaal gebruikte – toepassing zijn de thans meer en meer gestandardiseerde pictogrammen voor: toilet, restaurant, infobalie, uitgang... Het zal geen van onze lezers moeilijk vallen om het juiste symbool te verbinden met elk van de bo-

venstaande voorbeeldwoorden.

Een andere groep "normale" taalgebruikers bij wie vaak gebruik gemaakt wordt van tekens en symbolen, zijn kleuters. Ga naar een willekeurige kleuterschool en je zal merken dat de kapstokjes gemerkt zijn met een tekeningetje (een bloempje, een schopje, een stoeltje...). Daaraan herkent de kleuter zijn haakje. Het zelfde tekeningetje wordt trouwens ook op andere plaatsen gebruikt om het territorium van de kleuter aan te duiden: zijn stoeltje, zijn kastje, enz. Om de rest van de klasomgeving te structureren wordt er gebruik gemaakt van andere afbeeldingen. De opbergvakjes dragen een afbeelding van het object dat er in hoort (een schaar voor de schaartjes, een penseel voor de penselen, enz.). Door gebruik te maken van kleuren en meetkundige vormen (cirkel, driehoek, vierkant) wordt de wereld van de niet-lezende kleuter gestructureerd.

Natuurlijk kan je opmerken dat de kleuter bij uitstek communicatief niet volwassen, dus te helpen (te betuttelen(?)) is. Anderzijds kan je tegenwerpen, dat het gebruik van al die symbolen bedoeld is om de zelfredzaamheid van de kleuter te vergroten, en als voorbereiding op het communicatiesysteem van de volwassenen.

In tegenstelling tot alfabetisch schrift is er bij tekenen symbooltalen een duidelijk verband tussen het teken en het begrip waarnaar het verwijst. Toch zal het duidelijke zijn dat er in de verschillende systemen ook graduele verschillen zijn. (De tekeningen die bij de kleuters gebruikt worden, zijn duidelijk van een lager abstractieniveau dan de verkeerscode.) Grosso modo kan je zo in de mogelijke communicatiesystemen zes abstractieniveau's onderscheiden: concrete voorwerpen (1), miniatuurvoorwerpen (2), foto's of afbeeldingen met reliëf (3), foto's, kleur-zwart/wit (4), realistische prenten, kleur-zwart/wit (5), gebaren (6). Het volgende niveau, waarbij elk verband tussen symbool en object losgelaten wordt, is dan de gesproken of geschreven taal.[5] Afhankelijk van het abstractieniveau zijn de communicatieve mogelijkheden natuurlijk anders. Hoe hoger de abstractiegraad, hoe groter de communicatiemogelijkheden.

Naast de abstractieniveau's van de gebruikte systemen, zijn er nog andere elementen die communiceren met symbolen bemoeilijken. Zo zijn sommige communicatieve functies gemakkelijker dan andere: vragen of bevelen is eenvoudiger dan het medelen of het uitdrukken van gevoelens. Ook hier vind je aansluiting met de kinderwereld. In communicatie met kleine kinderen komen vragen veel vaker voor dan beschrijvingen of mededelingen. En ook de abstractiegraad van de begrippen zelf is belangrijk. Zo is het makkelijker een "stoel" te beschrijven dan "liefde".

Een volledig systeem

Het is duidelijk dat mensen met spraakstoornissen – om aan hun communicatieve nood te voldoen – meer nodig hebben dan alleen maar symbolen zoals in de verkeerscode of de kleuterwereld. Zij hebben nood aan een echte taal, wat neerkomt op een reeks "woorden" die door grammaticaregels tot zinnen kunnen worden verbonden.

Bij de begeleiding van spraakgestoorden worden in Vlaanderen en Nederland drie systemen vaak gebruikt: Beta, PCS en Bliss. Naargelang de nood van de gebruiker worden de symbolen in een boek, op hard karton of in een ringmap bijeengebracht. Ook de gebruiksmogelijkheden van de computer, door zowel het vergroten van de technische capaciteiten van de computer als door de steeds betere programmatuur, groeien onophoudelijk.

De persoon met de communicatiehandicap wijst de symbolen aan, de gespreks-partner moet uit de aangeduide symbolen de boodschap samenstellen. Deze grafische systemen – ook wel ondersteunend communicatiesysteem genoemd – kunnen gemakkelijk enkele honderden symbolen hebben. Hoewel de drie bo-

venvermelde systemen niet identiek zijn, hebben zij toch heel wat overeenkomsten. We bespreken hier verder vooral het Bliss-systeem, dat in zijn symbolen het hoogste abstractieniveau bereikt.[6]

Bliss

Het Bliss-systeem is een non-verbaal, visueel, communicatiesysteem, gebaseerd op de betekenis van de woorden en niet zoals bij het alfabetisch schrift op hun klank. Het systeem volgt bekende taalregels. Daardoor is het logisch en heeft het combinatiemogelijkheden zoals in de gesproken taal. Het systeem is flexibel en omdat de symbolen altijd vergezeld gaan van een woord (betekenis), is het voor de gebruiker mogelijk te communiceren met mensen die het symbool niet kennen.

Het systeem werd ontwikkeld door Charles (Karl) Bliss. Hij werd in 1897 in Oostenrijk geboren. Reeds in zijn jeugd werd hij – net als Zamenhof – getroffen door het feit dat mensen van verschillende nationaliteiten elkaar niet kunnen verstaan. Het muziekschrift of scheikundige formules daarentegen kunnen over de gehele wereld wel door iedereen worden begrepen. Na veel omzwervingen kwam Bliss in China terecht, en leerde er hoe volkeren die verschillende talen spreken, toch dezelfde schrijftaal leren en zo met elkaar kunnen communiceren.

Met in het achterhoofd de gedachte dat, als mensen met elkaar kunnen communiceren, misverstanden voorkomen kunnen worden en er daardoor minder ruzies en oorlogen zouden zijn, ontwikkelde hij een internationale schrijftaal. Hij maakte daarbij gebruik van universele symbolen zoals cijfers, interpunctie, pijlen en strepen. Met 100 basissymbolen ontwikkelde hij een complete taal.

Anders dan het Esperanto verdween zijn ontwerp echter in de magazijnen van de bibliotheek tot het in 1971 werd ontdekt door een onderwijzeres van het Ontario Crippled Children Centre in Canada. Zij introduceerde met succes het systeem in haar communicatieklas voor ernstig gehandicapte kinderen. Het was de eerste praktische toepassing van het systeem.

Toen Shirley McNaughton, de onderwijzeres van het OCCC, Bliss van haar onderneming op de hoogte bracht, was hij in eerste instantie niet opgetogen. Hij had zijn project immers voor "gewone" mensen bedoeld. Toch bracht hij een bezoek aan het centrum en raakte enthousiast over het werk van McNaughton. In 1975 werd het Blisssymbolics Communication Foundation (BCF) – in 1978 omgedoopt tot het Blisssymbolics Communication Institute (BCI) – opgericht, waaraan Bliss het levenslange auteursrecht op het Bliss-symbolensysteem naliet. Intussen is het systeem – mede dank zij de film *Mr Symbol Man* (1972) – in een groot aantal landen over heel de wereld bekend.

De basissymbolen van het Blisssysteem kunnen worden onderverdeeld in drie groepen: pictografische (er is een direct verband tussen het symbool en het object waarnaar wordt verwezen); ideografische (de betekenis moet uit het symbool worden afgeleid – bijvoorbeeld een punt gevolgd door een vertikale streep betekent "voor"; een vertikale streep gevolgd door een punt is "achter"); en arbitraire: de betekenis van een symbool moet gewoon geleerd worden (bijvoorbeeld: twee schuine streepjes betekent "elektrisch"). Het systeem is een open systeem, d.w.z.

Het internationaal Bliss-symbolen Panel (I.B.P.) bestaat uit mensen uit verschillende landen van over de gehele wereld. Deze mensen buigen zich over gewenste uitbreiding van het Bliss-symbolensysteem. De werkwijze is als volgt: als een vraag om een symbool of een groep van symbolen bij het BCI binnekomt, stuurt de symbol-officer een enquête rond met de voorstellen. Ieder IPB-lid kan dan zijn of haar kritiek of tegenvoorstel kwijt en stuurt dit terug naar Canada.
In een tweede, derde of nog verdere ronde wordt er gesleuteld aan het symbool, opdat een symbool gekozen wordt dat goed in het systeem past en zo mogelijk in alle talen en culturen bruikbaar is. Dat laatste is vaak erg moeilijk in te schatten. Vooral in de eerste jaren van het IBP bleek dat diegenen die het meest vaardig waren in de Engelse taal de grootste invloed hadden. Niet zo zeer omdat zij de beste argumenten hadden, maar omdat zij die het best konden verwoorden.
De laatste jaren is er veel meer begrip gekomen voor gevoelsmatige verschillen en gevoeligheden in de verschillende talen en culturen.
[...]
Er is uitvoerig gedicussieerd over de richtlijnen voor IPB-leden. Hoe ver ga je met het maken van nieuwe pictogrammen? [...] Moet je altijd voor alle landen en talen dezelfde symbolen hebben? Zijn er uitzonderingen in het systeem, moet je die accepteren en waar nodig uitbreiden? Moet je alle uitzonderingen uit het systeem halen?

Uit *Communicatie drieluik*, maart 1990, p. 10-11

dat men nieuwe symbolen kan maken door basissymbolen samen te voegen.

Het symbool heeft ook een grammatica. Via indicatoren worden de tijden van het werkwoord (verleden, heden, toekomst) aangeduid, meervoudsvorming, enz. De woordsoorten worden via kleurencodes aangeduid. Geel = personen, oranje = andere zelfstandige naamwoorden (de -o uitgang in het Esperanto); blauw = bijvoegelijke naamwoorden en bijwoorden (-a, -e); groen = werkwoorden (-i). Deze kleurcode is – om een onbegrijpelijke reden – echter niet internationaal maar varieert van land tot land. Aangezien elk symbool ook gecombineerd is met een woord, is het Bliss-systeem trouwens ook geen universele code, maar is het gebonden aan de omgevingstaal (Nederlands in Vlaanderen en Nederland, maar Frans in Frankrijk en Engels in de Verenigde Staten).

Spreken per computer

Het is duidelijk dat zulk systeem een belangrijk hulpmiddel is voor mensen die worstelen met een spraakstoornis. Toch blijft het werken met kaarten en ringmappen omslachtig en onhandig. Onze maatschappij zou onze maatschappij niet zijn, indien ook hier de computer niet zijn intrede zou hebben gedaan. En met resultaten die perspectieven bieden voor de toekomst. Immers het gestructureerde materiaal is een ideale basis voor computertoepassingen, en de huidige evolutie van grafische en auditieve mogelijkheden van de computer openen ongekende perspectieven. Het leidt geen twijfel dat voor vele mensen met ernstige spraakstoornissen de drempel tot de wereld van de "gewone" enorm is verlaagd.

Met systemen zoals Bliss zijn echter zeker niet alle problemen van de baan. Eén van de voornaamste daarbij is zeker de vraag: "Is de omgeving bereid om deze andere vorm van communicatie te aanvaarden?" en zo de volledige integratie mogelijk te maken.

Guido Van Damme

Met dank aan Annemie Van Roy en Bart Noé van RUG-Spin Off.

Voetnoten:

1. Steven Pinker, *The Language Instinct*, Penguin Books, London 1994, p. 57.
2. Merk op dat hetzelfde lang gold, en misschien nog steeds geldt voor gehoorgestoorden. (Zie, *Horizontaal*, 1997/5, p. 4) Trouwens ook het feit dat mensen uit sociaal lagere klassen vaak als dom worden beschouwd, heeft veel te maken met hun taalonbekwaamheid in de taal van de hogere milieus.
3. De Bosschere, Ringoort, Tielens, Vandenbergh, Weets. De auteurs zijn (gedeeltelijk) verbonden aan de school Ter Bank in Heverlee.
4. *Facilitated Communication, Minspeak and People with Severe Disabilities. Proceedings of 1993 Minspeak* Conference. Janette L. Schulte (Vergemakkelijkte Communicatie, Minspeak en Mensen met Ernstige Stoornissen. Verslagen van de Minspeak Conferentie van 1993). (Via Internet: http://kaddath.int.cs.)
5. Deze typologie van moeilijkheidsgraden is die van het TEACCH-systeem, overgenomen uit "Beeldcommunicatie met Beta 1.1", Agnes de Bosschere (*Communicatiedrieluik*, dec. 1993, p. 10).
6. Informatie gebaseerd op artikelen van Annemie Van Roy, o.a. verschenen in Handiscoop, september 1997.

Taalpluralisme in Europa

Weinigen in het Nederlandse taalgebied zullen van mening zijn dat Frankrijk, en in zijn kielzog alle Franstaligen, in Europa niet aan hun trekken komen. In het Franse taalgebied denken een aantal mensen daar klaarblijkelijk anders over. Zij maken zich – blijkens onderstaand artikel – zorgen over de voorkeurpositie die het Engels bekleedt. Uiteraard zijn wij het eens met de teneur van dit artikel. De verdediging van de gelijkheid van alle (officiële) Europese talen en culturen is één van de basisdoelen van het Esperanto. Wij vinden het dan ook jammer, dat de principiële houding in bedoeld artikel niet sterker wordt benadrukt. Immers, de lezer zal zich niet van de indruk kunnen ontdoen, dat indien het Frans zijn rechtmatige positie verkrijgt, voor de auteur van het artikel alles in orde is. Trouwens ook het doel van de vereniging: „bescherming en uitbreiding van de Franse taal", wijst op een taalimperialistische houding, die juist aan het Engels wordt verweten.

"Herhaaldelijk verkondigen de Europese politici met fierheid de gelijkheid van de elf officiële talen van de Europese Unie.

Impératif français is een onderzoeks- en communicatieorgaan dat zich wijdt aan de verdediging en de promotie van de Franse taal en van de Franstalige culturen. Daarom is *Impératif français* erg gevoelig voor het feitelijke lot van de Franse taal.

Wij wensen u attent te maken op een situatie die onze bijzondere aandacht eist: de aanwezigheid van de Europese talen op alle Internet-sites van de instellingen van de Europese Unie. Een aantal van die instellingen hebben Internet-sites waarvan soms delen alleen in het Engels beschikbaar zijn. Zo zijn er, bijvoorbeeld, een aantal Algemene Directies (AD) van de Europese Commissie, waarvan de lijst te vinden is op volgend adres:

http//europa.eu.int/comm/dgs_fr.htm

die websites hebben waarop meerdere Europese talen ontbreken. Alleen de IVde Directie, die zich bezig houdt met de concurrentie, heeft een website waarop alle officiële talen van Europa [de EU, vert.] beschikbaar zijn. Enkele Algemene Directies hebben een Franse versie (VI, IX, XIV, XIX). Alle anderen zijn ééntalig – Engels – terwijl alle talen van de Europese Unie er een plaats zouden moeten vinden.

Het gebruik van uitsluitend de Engelse taal op sommige Internet-sites van de Europese Commissie kan op geen enkele manier gerechtvaardigd worden, indien men bedenkt dat andere Web-sites van de EU die een gelijkaardige functie vervullen, wel aan de veeltaligheid beantwoorden en er rekening mee houden dat hun doelgroep verschillende taalkundige en culturele achtergronden heeft.

Wij zijn ervan overtuigd dat de Europese Unie, de eerste economische macht in de wereld, over alle noodzakelijke middelen beschikt, om een gelijke behandeling te garanderen aan alle officiële talen, en in het bijzonder aan het Frans.

Wij steunen allen die zich inspannen opdat Europa zich met respect gedraagt ten overstaan van alle officiële talen en zo nog meer de ware vertegenwoordiger is van de culturele verscheidenheid van zijn vijftien lidstaten."

Jean-Paul Perreault
(vert.: Guido Van Damme)

Brief aan dhr. Jacques Santer, voorzitter van de Europese Commissie.
Uit *Lettre(s), Bulletin édité par l'Association pour la sauvegarde et l'expansion de la langue française*, n° 23/98

Het is misschien toeval, maar de IVde directie, die voor concurrentiebeleid, staat onder de bevoegdheid van de Vlaming Karel Van Miert. De redactie ondernam pogingen om te weten te komen in hoeverre Van Miert persoonlijk het ontwerpen van de veeltalige WEB-site heeft beïnvloed, maar kon daarover geen uitsluitsel verkrijgen.

Van de vier andere meertalige WEB-sites staan er twee onder bevoegdheid van de Finse Commisaris Erkki Liikanen (IX en XIX), één onder de Italiaanse Emma Bonino (XIV) en één onder de Oostenrijker Franz Fischler (VI).

Meertaligheid vormt de hoeksteen van de democratische geloofwaardigheid van de Europese Unie. Het recht van elke burger om geïnformeerd en gehoord te worden in zijn eigen taal staat in ons democratisch stelsel centraal. *EUR-OP NEWS* sprak met Colette Flesch, directeur-generaal van de Vertaaldienst (SdT) van de Commissie, over de uitdaging van het werken met steeds meer talen.

De toren van Babel van Europa

Colette Flesch over de rol van de Vertaaldienst van de E.U.

Zal de SdT de problemen die na de komende uitbreiding zullen ontstaan door de toeneming van het aantal officiële talen, aankunnen?

De SdT zal het probleem van het toegenomen aantal talen aankunnen. Maar wij kunnen dit niet alleen doen! De gehele Commissie zal ons moeten helpen om het aantal bladzijden dat moet worden vertaald, zo laag mogelijk te houden. Korte en eenvoudige documenten zijn ideaal.

De interne stuurgroep van de Commissie, Uitbreiding en multilinguïsme, is onder leiding van Claude Lande reeds bezig met het indelen van de documenten van de Commissie om na te gaan welke teksten het best voor korte of eenvoudige vertalingen in aanmerking komen. De SdT werkt ook aan betere relaties met haar cliënten en bereidt momenteel een aantal richtsnoeren en een gedragscode voor om ervoor te zorgen dat de vertaalmiddelen zo efficiënt mogelijk worden gebruikt.

Ook de Verenigde Naties zitten niet stil op het gebied van de vertaaltechnologie. Tijdens het radiojournaal van dinsdag 24 november, 10 uur, kon je horen dat de VN 120 computerdeskundigen en taalkundigen aan het werk heeft gezet om het internet voor alle talen toegankelijk te maken. De bedoeling is een vertaalprogramma uit te bouwen waardoor men van eender welke taal met eender welke andere taal zou kunnen communiceren. Het revolutionaire van het systeem is, dat men via één tussentaal zou werken. Hoe zo'n systeem functioneert, werd reeds in *Esperanto Panorama* (de voorganger van *Horizontaal*), jan.-feb. 1989, p. 13 uitgelegd. Het project zou in 2005 functioneel moeten zijn voor alle talen van de 185 landen die aangesloten zijn bij de VN. Welke tussentaal zal worden gebruikt, werd niet gespecificeerd. gvd

Voorts gaan wij verder met het verbeteren en ontwikkelen van verschillende hulpmiddelen op het gebied van communicatie, informatie en talen die het vertaalproces moeten vergemakkelijken en versnellen. Poetry, bijvoorbeeld, is een programma dat het doorsturen van vertaalverzoeken vergemakkelijkt; SdT vista is een elektronisch archiveringssysteem voor vertalingen; Eurodicautom is een meertalige terminologische gegevensbank, en Systran is een automatisch vertaalsysteem.

Met het oog op de uitbreiding hebben wij reeds een aantal posten voor de talen van de nieuwe lidstaten gereserveerd. Samen met Taitex (Technical Assistance Information Exchange, opgezet door AD I/A en AD XV), bereiden wij ons voor om gekwalificeerde vertalers binnenshuis en buitenshuis te vinden.

De budgettaire beperkingen verzoenen met de politieke verplichting de culturele en taalkundige verscheidenheid in een uitgebreide Unie te respecteren, zal niet gemakkelijk zijn, maar ik ben ervan overtuigd dat wij dit aankunnen!

Hoe zal de SdT de informatietechnolgie in de toekomst gebruiken? Zullen vertalers door computers worden vervangen?

De informatiemaatschapij opent nieuwe en fascinerende mogelijkheden voor de meertaligheid. Internet bijvoorbeeld, vormt het bewijs dat men zich steeds meer bewust wordt van het belang de taalbarrières te overwinnen. Innovatieve oplossingen, zoals on line geautomatiseerde vertaling van websites, volgen elkaar bijna dagelijks op.

De Commissie heeft echter vertalingen van hoge kwaliteit nodig en die kunnen alleen door vertalers worden geleverd. De informatica geeft de vertaler echter de mogelijkheid sneller en beter te vertalen. Hij kan zich nu concentreren op taken met toegevoegde waarde en het routinewerk aan de machine overlaten.

Een voorbeeld: Wij hebben het TWB (Translator's Work Bench)/Euramis-systeem ontwikkeld, een enorm elektronisch geheugen waarin duizenden bladzijden van reeds vertaalde teksten zijn opgeslagen. Een snelle controle door de vertaler voorkomt dubbel werk en verhoogt de productiviteit.

lees verder op p. 15

Ĉu aĉtemo?

We hebben weer veel onderwerpen: achtervoegsels, tabelwoorden die beginnen met *neni-*, een taaltest-oefening met voor- en achtervoegsels als onderwerp, examenmateriaal van het Elementa examen en een vertaaloefening. In deze rubriek gaan we graag in op uw vragen. Ons adres is: Arjen-Sjoerd en Roel, p/a Oostveenweg 15, NL-7533 VP Enschede. E-mail: *asdevries@wxs.nl*.

Achtervoegsels

Het is merkwaardig dat *-aĉ-*, *-eg-* en *-et-* achtervoegsels zijn. Waarom spreken we bijvoorbeeld niet gewoon van *aĉdomo* ('krot'), *etkulero* ('lepeltje') en *eglabori* ('zwoegen') in plaats van *domaĉo, kulereto* en *laboregi*?

De laatstgenoemde vormen gebruiken we vooral, omdat we dat zo gewend zijn. Maar als je de regels van de woordvorming bestudeert, dan zul je ontdekken dat er met de genoemde drie achtervoegsels iets vreemds aan de hand is.

Je kunt in het Esperanto woorden vormen door woorden samen te rijgen. De belangrijkste woordstam staat daarbij altijd achteraan. Dit belangrijkste stukje van het woord verschaft het woord een basisbetekenis en een grammaticale uitgang. Zo geeft in *misgluti* ('verslikken') het woorddeel *gluti* de basisbetekenis 'slikken' aan het woord en ook het werkwoordelijke karakter. Het voorvoegsel *mis-* geeft een variatie op de betekenis van *gluti* aan. Evenzo is *malutila* ('schadelijk') een variatie op *utila* ('nuttig'). U kunt dit in gedachten makkelijk nagaan voor bijvoorbeeld *bofilo* ('schoonzoon'), *ekparoli* ('van wal steken'), *pranepo* ('achterkleinzoon'), *redoni* ('teruggeven'). Een voorvoegsel is nooit van invloed op de grammaticale uitgang.

De elementaire regel dat de belangrijkste stam achteraan staat, vind je ook terug bij de achtervoegsels. Zo geeft in *amikeco* ('vriendschap') het woorddeel *eco* de basisbetekenis 'eigenschap' aan het woord en tevens het grammaticale karakter van het zelfstandige naamwoord. Het eerste deel, *amik-*, geeft aan om wat voor eigenschap het gaat. Evenzo is *hundido* ('puppy') een soort *ido* ('jonkie') en *hundejo* ('hondenhok') een soort *ejo* ('ruimte'). Wederom wordt de grammaticale uitgang niet door het eerste deel van het woord bepaald.

Gezien het feit dat het laatste deel van het woord bepalend is voor de grammaticale uitgang, zou je mogen verwachten dat in leerboeken en woordenboeken, waar je vaak een opsomming van de achtervoegsels vindt, meteen de bijbehorende grammaticale uitgangen zouden zijn opgenoemd: *-aĵo, -ema, -igi, -obla, -ujo* enz. Als je dat echter nagaat in bijvoorbeeld het woordenboek van A.J. Middelkoop, dan zie je dat de uitgangen zijn weggelaten. Dat komt waarschijnlijk door het feit dat er enkele uitzonderingen zijn. En als je dan overal de uitgang weglaat, wek je tenminste de indruk van een consequent systeem.

Drie van deze uitzonderingen zijn de achtervoegsels die we in het begin hebben genoemd: *et, eg* en *aĉ*. Bij woorden met deze uitgangen, staat namelijk niet de belangrijkste stam achteraan. De grammaticale uitgang van het woord wordt hier dan ook bij uitzondering niet door het laatste deel bepaald. Dat is de reden waarom je deze drie 'merkwaardige' achtervoegsels tegenkomt in alle mogelijke grammaticale variaties: *arbego, bonege, kriegi, libreto, beleta, verketi, strataĉo, krudaĉa, kriaĉi* enz. Als *et, eg* en *aĉ* voorvoegsels waren geweest, was er niets aan de hand geweest. In **etdomo* zou de grammaticale uitgang door het laatste woord worden bepaald, terwijl het eerste deel een nader kenmerk van het belangrijkste woorddeel, *domo*, geeft. We hebben hier dus te maken met achtervoegsels die veel van voorvoegsels weg hebben. Er is zelfs een groepje woorden waarbij het bloed toch gekropen is, waar het niet gaan kon: *etfingro* ('pink'), *etindustrio* ('kleinbedrijf'), *etburĝo* ('een kleinburgerlijk iemand').

Andere achtervoegsels, waar een samensteller van een lijstje vanachtervoegsels mee in de knoei kan komen, zijn *ad* en *um*. Deze hebben namelijk meerdere betekenissen die zich elk aan verschillende grammaticale uitgangen laten koppelen. Zo duidt *-adi* op een duur, gewoonte of herhaling, terwijl je met *-ado* een handeling aanduidt. Vergelijk: *briladi* ('voortdurend schijnen') en *martelado* ('t timmeren). Ook *-umi*, *-uma* en *-umo* hebben elk hun eigen basisbetekenis.

Net zo als je uit *tablo* het woord *tabla* kunt afleiden, zijn bij achtervoegsels natuurlijk allerlei verdere afleidingen mogelijk. Dit neemt echter niet weg dat elk achtervoegsel (op de drie bekende uitzonderingen na) zijn eigen basisuitgang heeft.

OEFENING 1: Stel dat we een grammaticaboek zouden schrijven, hoe zou ons lijstje met achtervoegsels er dan uitzien?

De *Neni*-woorden

In het afgelopen jaar hebben we in deze rubriek de kolommen van de correlatieventabel besproken. Deze keer bespreken we de laatste kolom in deze serie: die van de *neni*-woorden. De volgende keer gaan we in op de rijen van de tabel.

De *neni*-woorden geven een ontkenning aan:

Surdulo aŭdas nenion. Een dove hoort niets.
Neniu amas min. Niemand houdt van mij.
Nenia instrumetodo taŭgus por li.
Geen enkele onderwijsmethode zou geschikt voor hem zijn.
Esperanto estas nenies lingvo.
Esperanto is niemands taal.
Neniel mi povis trovi lin.
Ik kon hem op geen enkele manier vinden.
Mi ankoraŭ neniam vizitis Bruselon.
Ik heb nog nooit een bezoek gebracht aan Brussel.
Vi kunportis tri librojn, kaj mi neniom.
Jij hebt drie boeken meegenomen, en ik niet een.
Ĉi-somere ni iros nenien.
Deze zomer gaan we nergens heen.

De betekenis van het woordje *nenial* kan logischerwijs op twee tegengestelde manieren worden opgevat.

Nenial mi iros al via festo.
Er is geen reden te bedenken waarom ik naar je feest zou gaan; of: Ik ga naar je feest, hoewel ik er geen reden voor heb.

Meestal wordt de eerste, negatieve interpretatie bedoeld, tenzij uit de context blijkt dat het om een positieve interpretatie gaat.

Achter sommige *neni*-woorden kun je het woordje *ajn* plaatsen om te benadrukken dat het om iets willekeurigs of onbepaalds gaat:

Mi neniam ajn forgesos ŝin.
Ik zal haar nooit ofte nimmer meer vergeten.
Parolu kun neniu ajn pri tiu temo.
Je moet beslist met niemand over dat onderwerp praten.

OEFENING 2: Vertaal en gebruik daarbij *neni*-woorden:

1. Absoluut nergens kun je je auto kwijt.
2. Ik heb geen reden om de pen te kopen, want geen pen schrijft beter dan mijn potlood.
3. Hij voert toch niets uit, dus hij heeft niemands advies nodig.
4. Ze heeft nooit gezegd dat ze nergens naar toe wilde.
5. Wij geven tien euro en zij niets.

Test: voor- en achtervoegsels

Hier volgen twee oefeningen om uw kennis over het gebruik van voor- en achtervoegsels te testen.

OEFENING 3: Vul de juiste voor- en achtervoegsels in:

1. Via amik___o estas tre supr___a: ŝia lingv___o estas erar___a kaj ŝiaj ideoj estas ___altnivelaj, kaj krome, ŝia blonda har___o estas mir___e bela.
2. La __jun_____o loĝas en ___granda dom___o kun ___sana___farm___o.
3. ___utilaj ___bestoj detruis la pom___on kiu trov___as antaŭ la kongres___o, kie kunvenis tri___e pli da esperant___oj ol pasintjare.
4. Malgraŭ sia ___bel___o li sukcesis edz___i al si riĉ_____on.
5. La reg_____o provas ___aŭt___i kaj ___trajn___i nin, por ke ankaŭ niaj ___nepoj povu ĝui verdajn arb___ojn.

OEFENING 4: Maak met behulp van voor- en/of achtervoegsels ten minste vier afleidingen van de volgende woorden:

1. Mikaelo; 2. azeno;
3. dek; 4. sur;
5. bela; 6. reĝo;
7. patro; 8. trajno;
9. libro; 10. skribi

Uitwerkingen van de oefeningen

Oefening 1:

-aĉ-, -adi, -ado, -aĵo, -ano, -aro, -ĉjo, -ebla, -eco, -eg-, -ejo, -ema, -enda, -ero, -estro, -et-, -io, -ido, -igi, -iĝi, -ilo, -ino, -inda, -ingo, -ismo, -isto, -njo, -obla, -ona, -ope, -ujo, -ulo, -uma, -umi, -umo, (-iva, -oza)

Oefening 2:

1. Nenie ajn oni povas parki sian aŭton. 2. Nenial mi aĉetos la plumon, ĉar neniu skribilo skribas pli bone ol mia krajono. 3. Li tamen farasnenion, do li bezonas nenies konsilojn. 4. Ŝi neniam diris ke ŝi volas irinenien. 5. Ni donas dek eŭrojn kaj ili neniom.

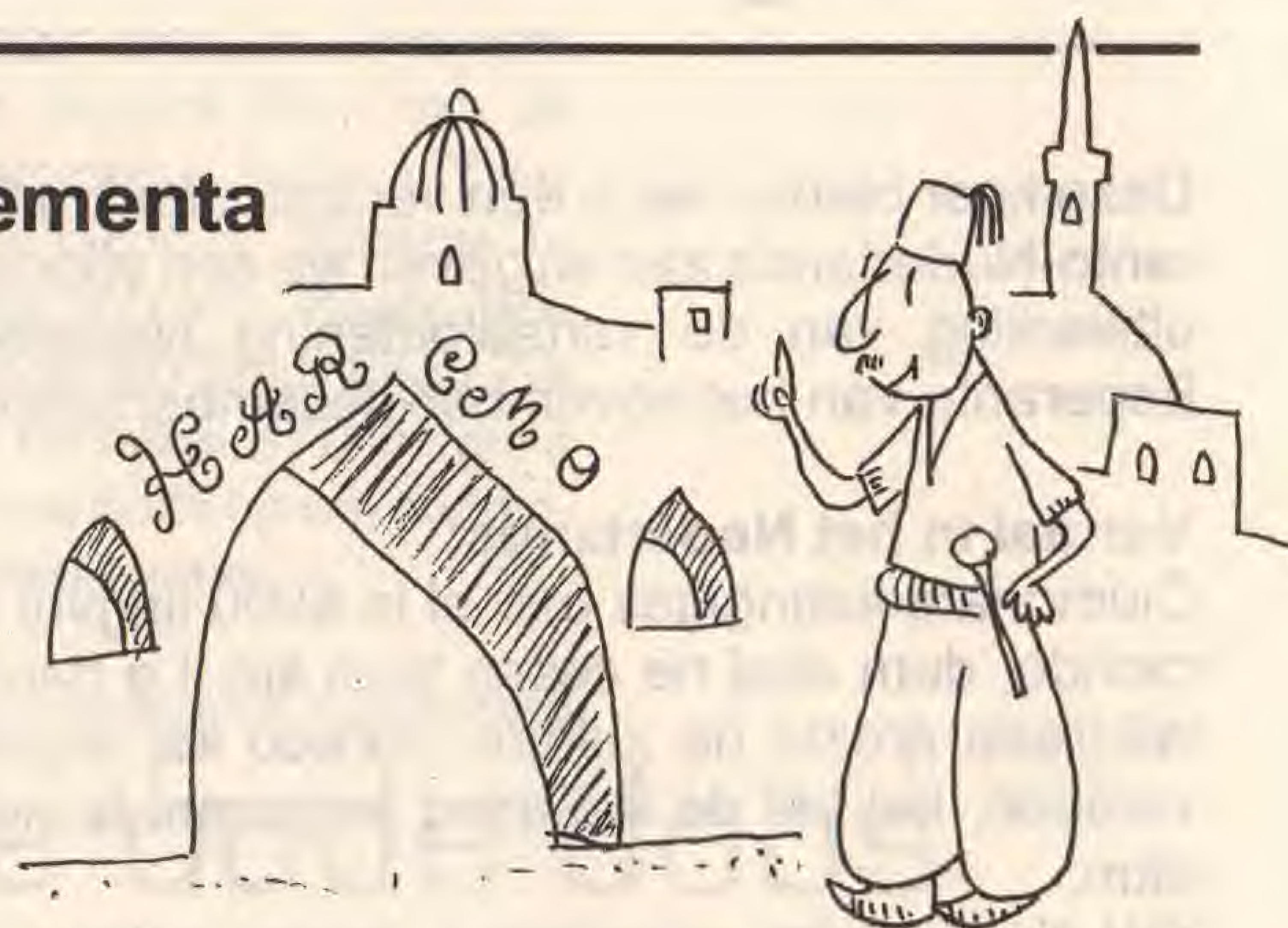
Oefening 3:

1. in, aĵ, aĵ, oz, mal, ar, ig (ind); 2. mal, ulin, mal, aĉ, mal, eks, ist; 3. Mal, fi, uj, iĝ, ej, obl, ist; 4. mal, ec, inig, ulin; 5. istar, el, ig, en, ig, pra, ar

Oefening 4:

1. Miĉjo, Mikaelino, Mikaela, Minjo, ...; 2. azenino, azenido, geazenoj, azenaĉo, azenego, azenaro, azenado, azeneco, ...; 3. dekope, dekono, dekoblo, dekumi, ...; 4. surigi, suriĝi, surulo, sureco, ...; 5. malbela, ekrebeligi, eksbelulo, belulinaro, belaĵo, ...; 6. reĝidino, reĝeco, reĝigindulo, reĝiĝiva, ...; 7. gepatroj, prapatroj, patrio, paĉjo, patriĝema, patreco, bopatro, ...; 8. eltrajniĝi, victrajno, trajnema, trajnoza, ...; 9. libraro, librejo, filibro, libremulo, ...; 10. skribaĉi, reskribi, misskribi, skribilingo, skribilarujo, skribebla...

Luistertoets Elementa

Bij het Elementa examen van 16 mei 1998 stond onder andere een luistertoets op het programma. We laten u hier de opgave zien, zodat u voor uzelf of voor uw leerlingen wat oefenmateriaal heeft.
De tekst wordt twee maal in laag tempo voorgedragen (circa 100 woorden per minuut) met een tussenpauze van ongeveer een minuut. U kunt ondertussen aantekeningen maken. Het geheel neemt zo'n drie kwartier in beslag.
Het heeft minder zin om deze toets te maken alsof het een gewone tekstverklaring is. In een luistertoets zitten namelijk vaak vragen, waarvan het antwoord letterlijk in de tekst staat. Voor een tekstverklaring is dat natuurlijk veel te makkelijk. In een echte luistertoets kan het vragen naar dingen die letterlijk in de tekst staan, echter nog best moeilijk zijn. Hierbij valt te denken aan langere getallen, jaartallen en opsommingen.
Laat de volgende tekst voordragen op de hierboven beschreven wijze en beantwoord de vragen in volledige zinnen en in correct Esperanto. Zorg dat uw antwoorden zijn gebaseerd op de gelezen tekst, zodat blijkt dat u deze goed begrepen hebt.

La turka haremo
Turka haremo konis striktan hierarkian sistemon. La plej malaltan ŝtupon okupis konkubinoj kiuj estis diversmaniere aligitaj al la haremo. Ili estis forprenitaj de siaj familioj kiam ili estis 12-jaraj, aŭ dummilite kaptitaj aŭ aĉetitaj kiel sklavinoj. Ili venis el la neislamaj partoj de la regno, ĉar la religio malpermesis la sklavigon de islamaninoj. Ili devis lerni la turkan kaj araban, muzikon, dancon, etiketon, kaj ili konvertiĝu al islamo. Kiam tia knabino sukcesis altiri la intereson de la sultano, ŝi iĝis favorato kaj ŝi ricevis proprajn servistojn kaj propran ĉambron. Kiam ŝi sukcesis esti invitita en la sultanan dormejon, ŝi atingis la trian ŝtupon en la hierarkio. Kaj kiam ŝi naskis infanon ŝi atingis la kvaran ŝtupon. Poste ŝi ankoraŭ povus iĝi unu el la kvar oficialaj edzinoj kiuj estas permesataj laŭ islamo. Tiuj edzinoj akiris tutan apartamenton kaj armeon da sklavinoj. Post tio restis nur la plej alta pozicio en la harema hierarkio. Ĝi estis por la patrino de la nova sultano. Ŝi estis la nedisputebla reĝino de la haremo kaj ŝi povis multe influi la politikon de la sultano.
Kiam la lasta sultano estis eksigita en 1909, oni fermis la haremon, sed neniu sciis kion fari kun la virinoj. Fine oni decidis inviti iliajn parencojn en la palacon por identigi familianojn el inter la 213 eksharemaninoj. Simplaj kamparanoj kaj silke vestitaj knabinoj ĉirkaŭbrakis unu la alian. Fratoj rekonis fratinojn de antaŭ longega tempo. Kelkaj virinoj jam ne plu povis paroli la gepatran lingvon. Kelkaj virinoj ĉagreniĝis, ĉar neniu anoncis sin kiel familianon. En 1970 la lasta postvivantino ankoraŭ vivis. Kiam ŝi eldomiĝis, ŝi estis tute vualita, tiel ke neniu iam ajn vidis ŝian vizaĝon kaj neniu sciis ŝian nomon. Oni nomis ŝin simple 'la damo el la palaco'.

Vragen:

1. Laŭ kiuj tri manieroj oni aligis novajn knabinojn al la haremo?
2. Nomu kvin aferojn kiujn nova haremanino lernu.
3. Kiom da oficialaj edzinoj havis la sultano? Ekspliku la kialon!
4. Kiom da ŝtupoj konas la harema hierarkio entute?
5. Kiam la lasta sultano estis eksigita?
6. Kiom da virinoj estis en la haremo tiutempe?
7. Kiuj tri aferoj ilustras ke la haremaninoj vivis for de siaj familianoj dum sufiĉe longa tempo?
8. Almenaŭ ĝis kiam vivis la damo el la palaco?
9. Kiel tiu damo vestis sin?

Als u meer informatie wilt over de examens van de Nederlandse Esperanto-examencommissie, neem dan contact op met Mevr. M. Massar, Ilpenwaard 92, 1824 GG Alkmaar, tel. (072)5612668.

Voorbeelduitwerking van de examenopgave

1. Oni forprenis ilin de iliaj familioj, kaptis ilin dummilite aŭ aĉetis ilin kiel sklavinojn.
2. Ili lernu la turkan, araban, muzikon, dancon kaj etiketon. [één punt is te vervangen door "ili konvertiĝu al islamo"].
3. Li havis kvar oficialajn edzinojn, ĉar islamo ne permesas ke li havu pli da ili.
4. Ĝi konas ses ŝtupojn.
5. Li estis eksigita en 1909.
6. Tiutempe estis 213 virinoj en la haremo.
7. Ili estis alimaniere vestitaj; kelkaj ne plu povis paroli la gepatran lingvon; kelkfoje ne plu anoncis sin familianoj.
8. Ŝi vivis almenaŭ ĝis 1970.
9. Ŝi estis tute vualita.

Deze keer bieden we u een vertaaloefening Esperanto-Nederlands aan en geven we een voorbeelduitwerking van de vertaaloefening Nederlands-Esperanto van het november-decembernummer.

Vertaal in het Nederlands:

Ĉiumonate estingiĝas unu el la 6000 lingvoj de la mondo, dum aliaj ne ĉesas trudi sin. La danĝero: laŭgrada erozio de kultura plureco kaj lingva diverseco, kaj tial de la ŝanco kompreni la nekonaton.

Kiel ĉiuj vivantaj organismoj, lingvoj sekvas vivociklon. Ili naskiĝas, evoluas aŭ velkas. Ili havas siajn periodojn de disvastiĝo kaj degenero. Ili subigas aliajn aŭ estas subigataj. Eĉ eblas karakterizi ilin kiel kanibalajn, ĉar iuj fortaj lingvoj "manĝas" malpli fortajn. Jen sendube la kialo ke el la proksimume 6000 lingvoj nuntempe parolataj en la mondo deko malaperas ĉiujare. Pro manko de parolantoj, pro milito, pro senpopoliĝo de regiono, aŭ ĉar alia lingvo ekregas: ekzistas ĉiaj kialoj. Sed la sekvoj estas ruinigaj: kiam ajn lingvo senspure malaperas, la mondo perdas parton de sia heredaĵo lingva, kaj tial ankaŭ kultura. Ĉar lingvo estas antaŭ ĉio la perilo de kulturo. "Silentaj kulturoj estas vere maloftaj," komentas Joseph Poth, la direktoro de la lingva sekcio ĉe la Eduka Sektoro de Unesko. "Sen lingvo por subteni kaj evoluigi ĝin, kulturo ne antaŭeniras sed malprogresas. Precize kiel neuzata muskolo en la longa daŭro velkas. "Por ke lingvo estu forta kaj kapabla esprimi la tutan gamon de la homa spertaro, ĝi devas esti uzata kaj elprovata je ĉiu nivelo. Fakte, limoj lingvaj pli gravas en la kapo de la homoj ol limoj historiaj. La popolo samea, ekzemple, plutenas sian kulturan kaj lingvan identecon, malgraŭ sia diseco tra Norvegujo, Svedujo kaj Finnlando. Ĝia kunteniĝo estas forĝita per la lingvo. Kulturo kaj lingvo formas nedisigeblan paron. Dum kulturo estas fortika, la lingvo persistas. Kiam estas minacata lingvo, tiam ankaŭ la kulturo. Minacoj embuskas ĉe ĉiuj flankoj. Lingvo parolata de malplimulto estas forigata el la oficialaj komunik-kanaloj, kaj ĝi riskas entute formorti, se ne plu uzas ĝin tiuj kiuj ankoraŭ ĝin konas. Tia procedo okazas kiam nacio kun ekonomia, politika kaj milita potenco trudas sian lingvon kiel ĝeneralan komunikrimedon. Tiaj "hegemoniaj" lingvoj ofte ekzistis. En la antikva epoko, la alveno de la latina sur la mondan scenejon rezultigis la formorton de la gaŭla. En la mezepoko, la reĝa lingvo *francien* (de la regiono Ile-de-France) disvastiĝis kune kun la reĝa potenco, kaj finesuperregis la okcitanan, la frankonan kaj la alemanan, kvankam ĝi komence estis malpli vaste parolata ol tiuj regionaj lingvoj.

Uit: Cristina L'Homme, "La Lingva dimensio" en *Esperanto,* novembro 1998

Voorbeelduitwerking van de vorige vertaling

(november-december 1998)

Kaspar kaj lia kunstudentino Francis amike interrilatis jam en la mezlernejo. Dum festoj ili retiriĝas en angulo kun botelo da vino kaj paroladas tutan vesperon. 'Ne necesas ke iu intermiksiĝu, por ni sufiĉas ni mem. Ne ekzistas devoj inter ni, Francis estas kiel fratino', diras Kaspar. 'Ne necesas ke mi daŭre telefonu al ŝi por vivteni nian interrilaton. Mi telefonas nur kiam mi emas vidi ŝin.' Kaspar studas feminologion en Amsterdamo. 'Kiel samseksemulo mi neniam havis lokon en socio kun kliŝe viraj kaj virinaj roloj. Interesis min vidi kiugrade fakte tiu akra disdividiĝo vere ekzistas. Krome, mi volis scii kiel antaŭjuĝema mi mem ankoraŭ estas. Li opinias virojn estaĵoj ne tre estimindaj. ,Viroj postulas tro da spaco por si, forpuŝante virinojn. Tio videblas ekzemple en trafiko. Viroj ŝoforas necivilizite, krome ilia aŭto ofte estas tro granda.' La estonta 'virinologo' opinias ke li ne perfidas la propran sekson per tiaj asertoj. 'Mi ne sentas min ligita kun la stereotipa viro kiun oni niasocie ofte ankoraŭ konsideras vera viro. La fortulo kiu disbrilu sukceson, kiu distingu sin kaj kiu neniam akceptu sian malpravon. Kompreneble

ekzistas agrablaj viroj, sed tiuj estas la tiel nomataj softuloj. Ilin oni ne rimarkas.' Kaspar jam ofte diskutis pri la rilatoj inter viroj kaj virinoj. Li opinias ke multaj ankoraŭ havas rustintajn ideojn pri ili. Ĉiuj tiaj ideoj pri kio estas vira kaj kio estas virina: oni volas kredi je ili ĉar tio donas al ili certon. Sed tio havas nenian bazon.' Francis diras ke ĉi-kampe ŝi jam multe lernis de sia amiko. 'Kune ni televidas reklamojn kaj tiam Kaspar atentigas min pri stereotipoj kiujn mi mem neniam rimarkus.' En la mezlerneja tempo ŝi altiriĝis al Kaspar, sed kiam li post duonjaro diris al ŝi ke li estas samseksemulo, ŝi nur svage bedaŭris tion. Ekde la universitata tempo ilia amikeco nur plifirmiĝis. Kaspar kredas ke tion kaŭzas la foresto de seksa streĉiteco. 'Ni povas intime alkroĉiĝi unu al la alia sen ke tio iam havos konsekvencojn.' Francis tamen atribuas tion al la karaktero de Kaspar. 'Kasĉjo havas pli da virinaj trajtoj ol aliaj viroj. Ni povas inece pikparoli unu kun la alia. Kaj kompreneble mi povas bone diskuti kun li pri la sociaj roloj de viroj kaj virinoj.'

El: *Opzij* 9/98

De vertaler zal steeds meer een hoog gekwalificeerde meertalige technicus worden, maar zal niet door de computer kunnen worden vervangen. De informatietechnologie is vandaag de dag een gewoon onderdeel geworden van onze werkzaamheden. De vertaler ontvangt de documenten in een elektronisch formaat, werkt op het scherm en gebruikt gegevensbanken om terminologie op te zoeken.

Een dergelijke omgeving geeft ons de mogelijkheid in de toekomst onze cliënten een op maatgesneden dienst aan te bieden. Wij mogen echter nooit vergeten dat de machines door mensen worden gebruikt. De meertalige informatiemaatschappij moet het leven van iedereen verrijken en niet andersom!

De SdT informatiepagina bevat heel wat informatie voor al wie belangstelling heeft voor het werken met de 11 talen van de Europese Unie: http//europa.eu.int/en/comm/sdt/index.html

Eurodicautom is de meertalige terminologiebank van de EU en als zodanig de beste vriend van de vertaler on line http//www.echo.lu/edic/

uit *EUR-OP NEWS* 1/98 (pas nu verspreid), p. 12.

Uit de oude doos

Op 14 november werd in Duinkerke de CD van Jacques Yvart aan de Franse pers voorgesteld. Jacques Yvart zingt liedjes van Georges Brassens in Esperantovertaling van o.a. Roger Bernard, Bernard Legeay en Claude Piron. Als jeugdvriend van Brassens is Yvart goed geplaatst om de chansons op een authentieke manier te interpreteren.

De CD werd uitgegeven door Vinilkosmo in het kader van "Campagne 2000". Aan Brassens, die een klassieker van het Franse chanson wordt genoemd, wordt door sommigen zelfs een plaats onder de belangrijke Franse dichters van deze eeuw toegekend.

Yvart maakte zijn debuut in de Esperantowereld tijdens het 83ste Wereldcongres in Montpellier, en klaarblijkelijk met goed resultaat, want de CD is al aan een tweede uitgave toe. Op de CD staan zes liedjes: La geamantoj sur la verda benk'; La pluvombrelo; Kanto por la kampul'; En akvo de la klara fonto; Povra Marteno; Tuj la kompanar'. In totaal ruim 20' muziek.

Jacques Yvart mocht in zijn jeugd Georges Brassens een vriend noemen. (Foto: BIRGIT)

De CD is verkrijgbaar in onze boekhandel tegen 420,– BEF + verzendingskosten.

Het Britse Europarlementslid Eryl McNally woonde het Esperanto Wereldcongres bij. Zij sprak het symposium over "Taalpolitiek en interculturele opvoeding: perspectieven voor het Esperanto" toe. De redactie van het tijdschrift Esperanto had een kort gesprek met haar.

Hoe kwam U in contact met Esperanto

Als Welshtalige ben ik altijd al erg gevoelig geweest voor taalvraagstukken, en daarom volgde ik met veel plezier een Esperanto correspondentiecursus van de Britse Esperantovereniging. Ik raakte ervan overtuigd dat Esperantogebruikers veel meer inspanningen moeten doen om te lobbyen onder de Europese en nationale parlementsleden, en bij hun eigen directe vertegenwoordigers. Dat doen bijvoorbeeld, met succes trouwens, de verdedigers van dierenrechtenorganisaties.

Welke argumenten lijken U het best geschikt om bij zulk lobbywerk naar voor te brengen?

Financiële besparingen zijn het beste argument. Met Esperanto kan je geld sparen, zowel in het onderwijs van vreemde talen, als binnen de Europese instellingen.

Welke houding tegenover het Esperanto nemen uw collega's binnen het Europese Parlement aan?

Deense parlementsleden luisteren bijvoorbeeld bijna nooit naar een vertolking in hun taal, maar zelfs de Denen zullen geen ondergeschikt statuut voor hun taal aanvaarden.

Juist de Denen hebben ooit voorgesteld dat ieder parlementslid in het Parlement in een andere dan zijn eigen taal zou spreken...

Dat is uitgesloten wegens de tegenstand van de moedertaalsprekers van de "grote" talen. Ikzelf sta een oplossing van het Europese talenprobleem voor via het Esperanto, maar alleen jullie acties kunnen mijn collega's overtuigen. Ik zal mijn collega's informeren, maar jullie moeten zelf de Europarlementairen aanschrijven.

Een klop op de deur

Jorge Camacho is een jonge Spanjaard uit Madrid, novellist en dichter in het Esperanto. In zijn korte verhalen zoekt hij naar uitersten, in thema's en in taalgebruik; maar hij is ook zeer sociaal geëngageerd – wat tot uiting komt in zijn poëzie: in gedichten als het lange *Mediteraneo* – over de etnische zuiveringen in ex-Joegoslavië – en *Prefere ni silentu* (Laten we liever zwijgen), over de afslachtingen van burgers in Algerijë. In dit laatste gedicht gaat het over een schoolmeisje dat door een groepje mannen uit de klas wordt gehaald, en vóór de ogen van de andere leerlingen – omdat ze geen sluier draagt – gekeeld wordt.

Wat ik nu wou laten horen is een gedicht zonder vaste vorm en zonder rijm. Toch heb ik geen vertaling gemaakt. Ik verkies de inhoud en de verdiensten van de auteur eerst alleen even te schetsen.

In dit kleine tafereeltje beschrijft Camacho een situatie – nauwelijks een voorval – waarvan hij in Brussel getuige was. Het gedicht is gedateerd op 3 juli 1995 en heet *Aan de deur van een huis – Ĉe dompordo* (letterlijk: bij een huisdeur).

De dichter beschrijft het contrast tussen twee culturen, die in de hoofdstad naast elkaar leven. Hij tekent een vrouw die, misschien nog maar pas in België, alléén in dat vreemde midden, kennelijk op iemand wacht. Ze staat daar, een moslimvrouw, verloren in onze westerse wereld.

Ĉe dompordo

Ĉe dompordo ŝi senmova staras, plenvestita
de galabijo blanka aŭ simile, kun rigardo
kaj vizaĝo kaj la eta korpo tre multjaraj,
en vendredo fremda vetere, fremda pavime, fremda
home, en vendredo preskaŭ sena je moskeoj
sed abunda ŝtalmaŝinojn, virojn kun grizaj kravatoj,
kaj kafeojn, kaj tavernojn ĉiam apertajn, ĉiam
gee plenajn, for de vilaĝo, vento, voĉoj pasintaj,
for de odoroj tera, kalka, bazara, en urbo kristana.

Ĉe dompordo ŝi staras, senmova, en absolute blanka
galabijo, kelkajn sekundojn sola, ne sciante
kie-kial, ŝi demandas neniun, ies venon atendas,
kaj komprenas pli ol povas mil ulemoj.

Bruselo, 3-7-1995

De tekst valt uiteen in twee delen: de schrijver merkt de vrouw op – of het meisje? – ze is immers van kop tot teen gekleed in haar witte **galabijo**, en hij verwoordt haar eenzaamheid, haar totale hulpeloosheid – weggesneden uit haar verleden, in een anderstalige wereld, in een andere cultuur – door het opnoemen van elementen die beide culturen karakteriseren. Ik vermeld ze even:

– **vrijdag** : voor de westerling: einde van de werkweek met uitgangsavond; voor de islamiet: dag voor **moskee**bezoek;
– de vrouw komt uit een **dorp**: open vlakte, wind, en de geur van aarde, kalk, de geuren van de markt, van dieren – maar ze bevindt zich in een **grootstad**, een christelijke metropool, met café's en herbergen, altijd open, toegankelijk voor vrouwen evengoed als voor mannen;
– alles verschilt hier: het weer, de bestrating, de mensen, de drukte van auto's – in plaats van lastdieren; auto's: vreemd voor haar – zoals in het Russisch машина of het Italiaans *máchina*, worden ze hier 'staalmachines' genoemd.

In het tweede deel herhaalt de dichter een regel: hij kijkt opnieuw, en beter: haar kledij *lijkt* niet alleen wit, maar is ook echt helemaal wit – ze is op haar best. En hij gebruikt twee vreemde woorden: **galabijo** (voor de kleding die ze draagt) en **ulemo** (mohammedaans rechts- en schriftgeleerde, voorganger en leraar in godsdienstige zaken). „Oelema" staat hier voor geleerd en wijs persoon. En toch beleeft die vrouw, in die enkele seconden van volledige verlatenheid, niet wetend *waar* ze is en *waarom* – **kie? kial?** – toch beleeft ze een ogenblik van diep inzicht.

Inzicht ?! Ze begrijpt, zegt de dichter, méér dan duizend oelema's kunnen bevatten.

Alles, wat ik hier in zo veel woorden duidelijk maak, zegt de dichter in 13 versregels. Het had, bijna, een sonnet kunnen zijn.

Christian Declerck

Dit gedicht werd nog niet eerder gepubliceerd. Jorge Camacho publiceert sporadisch in de tijdschriften *Fonto* en *Monato*. Gedichten van zijn hand kan je ook vinden in *Ibere Libere* terwijl in *Ekstremoj* enkele novellen van hem zijn opgenomen. Beide boeken zijn verkrijgbaar in de boekhandel van FEL.

In het afgelopen jaar nam FEL met zeer actieve medewerking van plaatselijke clubs deel aan tal van informatiebeurzen. De aard van die beurzen en de belangstelling van het publiek is zeer verscheiden. Over de informatiestands in locale Culturele Centra bijvoorbeeld in Peer of Brugge hebben we weinig informatie. Zij richten zich op een breed locaal publiek. De stands tijdens de fietsdag in Antwerpen of het Volksdansfeest in Edegem, zagen wel een hele schare voorbijgangers, maar de belangstelling van het publiek is er duidelijk niet op de eerste plaats op Esperanto gericht.

De meest prestigieuse deelname was ongetwijfeld die aan Educa, zowel financieel als qua inzet van personen vooral gedragen door de groep van Gent. De aanwezigheid van Atilio Orellana Rojas en het bezoek van een hoofdinspecteur voor het lager onderwijs en de voorzitter van de onderwijscommissie van het Vlaamse Parlement betekenen een belangrijke meerwaarde. Andere beurzen met een zeer belangstellend publiek, waren o.a. de talenbeurzen Turnhout en Antwerpen (in Metropolis, vooral gericht op laatstejaars scholieren) en de onderwijsbeurs in het Bouwcentrum te Antwerpen, waar een publiek van volwassenen en studenten op zoek was naar nuttige opleidingen of cursussen voor het komende jaar.

Over het talenfeest in Antwerpen schrijft Ivo Durwael:

Woorden wekken...

"Van al de informatiestands waaraan ik heb meegewerkt, geeft de deelname aan het Talenfeest mij het meeste voldoening. Dit gebeuren werd enorm druk bezocht, vnl. door leerlingen van het Hoger Middelbaar en het Hoger Onderwijs. Gedurende twee dagen, van 9 u tot 16 u, zijn we nooit zonder publiek geweest voor het interactieve bord van Arie Bouman. Een aantal studenten had enig idee over wat Esperanto is. Voor de meesten was dit echter de eerste kennismaking. In vergelijking met andere beurzen ondervond ik een sterk contrast wat de reacties betreft: geen kritische, cynische, laconische opmerkingen, alleen maar belangstelling, bewondering, enthousiasme. Deze beurs heeft me overtuigd, dat deze groep wellicht voor ons de beste doelgroep is, die ook bijzonder snel kan komen tot het verwerven van Esperanto. Ik denk wel dat deze informatieronde door deze jongelui snel vergeten kan worden. Toch is het opvallend, dat spontaan 26 Esperanto-sleuteltjes werden verkocht, een aantal dat we nog nooit voordien gehaald hebben. En is het niet zo dat bij heel wat bekende Esperantisten van nu de kiem gelegd is in hun tienerjaren?

Opnieuw naar Cuba

Op 11-12-13 maart '99 gaat het IIIe KEA-kongres door in Havana. Voor belangstellenden een unieke gelegenheid om kennis te maken met de zeer actieve Kubaanse Esperanto-beweging en haar leden. Info Eddy Raats, tel 03/449.69.30 of rechtstreeks via E-mail bij de Cubaanse Esperantobeweging zelf: kubesp@mail.infocom.etecsa.cu

Pan-Amerikaans Congres

Van 27 januari tot 3 februari 1999 heeft in Bogotá het Vierde Pan-Amerikaanse Esperantocongres plaats. Moeilijk om daaraan deel te nemen? Dat kan zijn, maar anderzijds zal je bezoek aan Bogotá onvergetelijk zijn terwijl je deelname aan het congres een bijzondere glans kan geven. Het thema van het congres is "Welke rol kan het Amerikaanse continent spelen in de wereldwijde Esperantobeweging?"

Algemene Jaarvergadering

van de Vlaamse Esperantobond

zaterdag 20 februari 1999
om 14.00 uur

in het Esperantohuis
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen

Dagorde:

- **bespreking van en stemming over het financieel verslag van 1998**
- **verkiezing van de nieuwe Raad van Beheer (de nieuwe Raad van Beheer kiest een nieuw bestuur)**
- **"Waarheen FEL?", discussie over de toekomst van de vereniging**

Aan alle groepen wordt gevraagd enkele van zijn leden af te vaardigen om in naam van de groep aan de discussie deel te nemen. Stuur ook tijdig de namen van de kandidaten voor de nieuwe Raad van Beheer in.

Het eerste boek

In juli 1887 rolde de eerste druk van het Russisch Basisleerboek van de persen. Eén maand eerder was daarvoor de toestemming van de Russische censuur verkregen. De titelpagina vermeldde: *„D-ro Esperanto. Internacia Lingvo. Antaŭparolo kaj Plena Lernolibro [por Rusoj]. Varsovio, Tipo-Litografejo de Ĥ. Ketler, str. Novolipie n-ro 11 – 1887 – "* (Dr. Esperanto. Internationale Taal. Voorwoord en Volledig Leerboek [voor Russen]). Warschau, Tipo-Drukkerij van Ĥ. Kelter, Novolipie-straat, 11 – 1887 –) en het devies: „Por ke lingvo estu universala, ne sufiĉas nomi ĝin tia." (Opdat een taal universeel zou zijn, volstaat het niet haar zo te noemen.)

DR-O ESPERANTO

INTERNACIA

LINGVO

ANTAŬPAROLO

KAJ

PLENA LERNOLIBRO

(por Rusoj)

Por ke lingvo estu tutmonda, ne sufiĉas nomi ĝin tia.

Prezo 15 kopekoj.

VARSOVIO.

Tipo-Litografejo de Ch. Kelter, str. Novolipje № 11.

1887.

In hetzelfde jaar gaf Dr. Zamenhof ook een Poolse, Franse en Duitse vertaling van deze eerste brochure uit, telkens volgens hetzelfde concept: Voorwoord, alfabet van de Internationale Taal, zestien grammatica- en syntaxisregels; enkele Esperantoteksten: Het Onze Vader, Uit de Bijbel, Modelbrief, Gedicht: „Mia penso", vertaling uit Heine, Gedicht „Ho mia kor'"; een internationaal-nationaal (vertaal)woordenlijst met 918 stamwoorden.

Op het boekje was ook gedrukt, dat „Een internationale taal, zoals een nationale, is het eigendom van allen" en dat „de auteur voor immer afziet van alle persoonlijke rechten erop"; „het vertaalrecht van deze brochure in eender welke andere taal behoort aan allen toe."

Bij zijn voorwoord voegde Dr. Zamenhof modelbeloften en in te vullen strookjes: „Ik. ondergetekende, beloof, dat ik de internationale taal van Dr. Esperanto zal leren, indien wordt aangetoond dat 10 miljoen mensen diezelfde belofte hebben onderschreven."

Wanneer 10 miljoen antwoorden ontvangen zouden zijn, zouden alle namen en adressen gepubliceerd moeten worden, en zou het Esperanto er 10 miljoen aanhangers bijkrijgen.

Wie de zaak niet welgevallig was, moest „negatief" antwoorden of veranderingen voorstellen. Wie de taal meteen wilde leren, moest het strookje terugsturen met de vermelding „onvoorwaardelijk". De illusie die Dr. Zamenhof had over de onmiddellijke waarde van de deelbaarheid van de Esperantowoorden – parol-ad-ist-o – was groot. Hij hoopte, dat mensen de taal misschien zouden gaan gebruiken om internationaal te corresponderen met mensen met een andere nationaliteit, door hen de woordenlijst toe te sturen als ware het de sleutel van een geheimtaal.

> Internacia lingvo, simile al ĉiu nacia, estas propraĵo socia, kaj la aŭtoro por ĉiam forcedas ĉiujn personajn rajtojn je ĝi.

De taal verwierf aanhangers en gebruikers op een veel directere manier dan Dr. Esperanto ooit had durven hopen. Hij hoefde het later dan ook niet te betreuren dat sommige details van zijn propagandavoorstellen totaal onpraktisch bleken. Hij verzamelde tal van buitenlandse adresboeken en besteedde uren aan het schrijven van adressen en het versturen van „La unua libro", naar tal van buitenlandse journalisten, redacties, verenigingen, professoren en geneesheren. Hij liet zelfs betaalde advertenties opnemen in buitenlandse kranten met de vraag dat men hem zou schrijven om het leerboek voor de „Internationale Taal" te ontvangen. Deze laatste vorm van propaganda bleek uiteindelijk de meest effectieve.

Meer dan één van de bekendste medestanders werd op deze wijze gerecruteerd.

(Uit: Edmond Privat, *Historio de la lingvo Esperanto.* Deveno kaj komenco, 1887-1900. Ferdinand Hirt & Sohn, Leipzig 1923, Hfst, IV, *Apero de la „Unua Libro"*, p. 32-33.)

Esperanto bestaat meer dan honderd jaar. In 1923 gaf Edmond Privat een geschiedenis over de eerste jaren van het Esperanto uit. Omdat veel van die geschiedenis intussen vervaagd is – er zijn nog weinig mensen die de eerste pioniers hebben gekend – brengen wij „Hoofdstukken uit de Esperantogeschiedenis", een keuze van vertaalde fragmenten uit dat standaardwerk.

Quo vadis? - Kien vi?

Reiswijzer naar Esperanto-ontmoetingen

Lente – in Esperantoland is dat de aanvang van het nieuwe reisseizoen, al kan je nauwelijks over nieuw spreken... immers de winterbijeenkomsten zijn nog niet afgelopen en daar staan de volgende al klaar. We presenteren deze maal vier reisbestemmingen.

15de Internationale Lenteweek (PSI)

Deze bijeenkomst gaat door in St. Andreasberg, van 3 tot 10 april. Het is de Paastegenhanger van IF dat telkens met Nieuwjaar plaatsvindt. De bijeenkomst is uiterst geschikt als familievakantie.

St. Andreasberg is een klein dorp in het Harzgebergte – midden in de Oberharz – in de Duitse deelstaat Niedersachsen. Het ligt dus ook centraal in de Duitse Bondsrepubliek. De deelnemers worden ontvangen door het Internationales Haus Sonnenberg, gelegen op een berg (700 m hoog). Terzelfder tijd heeft ook de 5de Internationale Schoolweek (PLI) plaats. Die richt zich specifiek tot kinderen tussen 10 en 16. De bedoeling is wat bij te leren maar dan in internationaal gezelschap.

Deze familiebijeenkomst heeft meestal een 150tal deelnemers, onder wie een 50tal kinderen, uit 15 landen.

Wie inschrijft voor 31 januari betaalt van 170 DEM voor kinderen tot 375 DEM voor volwassenen in vol pension.

51ste IFEF-congres

IFEF – de internationale vereniging van Esperantosprekers bij de spoorwegen – houdt van 8 tot 15 mei zijn jaarlijkse bijeenkomst in de Franse stad Le Mans, hoofdstad van het departement Sarthe, en gelegen aan de rivier met dezelfde naam, Sarthe. De stad is bij ons vooral bekend om zijn racecircuit – en de 24-uren van Le Mans. Er wonen ongeveer 150 000 mensen. Enkele bekende monumenten zijn de Gallo-romeinse muur uit de 3de eeuw, één van de langste nog bestaande in Europa, en de Gotische kathedraal St. Julien uit de 11de-15de eeuw. Men kan er stijlen in herkennen van Romaans tot laat-Gotisch.

Gedurende dit congres worden er heel wat uitstapjes aangeboden: het kasteel Le Lude, de abdij van Solesmes, de stad Saumur en zelfs Grésillon. Een „treinwandeling" per stoomtrein zal zeker in de smaak vallen.

Deelname aan het congres kost 300 FRF, een overnachting kan tussen 70 en 400 FRF. Het nacongres heeft plaats in Colleville-sur-Mer in Normandië.

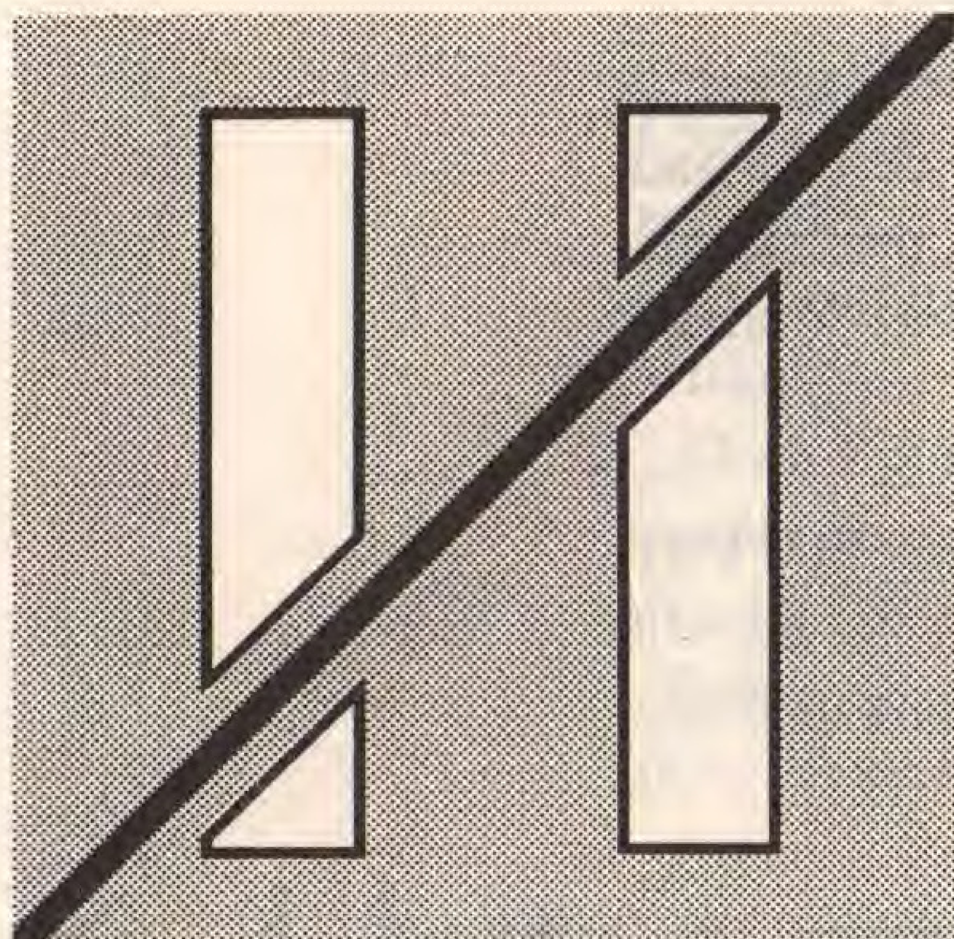
Lenteontmoeting

Dit is een bijeenkomst die georganiseerd wordt door de Vlaamse en Nederlandse Esperantojongeren gedurende het verlengde weekend van Hemelvaart, 13 tot 16 mei. Het gaat door in Mesch, nabij Eijsden, in het zuiden van Nederlands Limburg, tussen Luik en Maastricht. Dit gebied ligt in de drielanden Euregio Maas-Rijn en het thema is „Euregio's". Esperantogebruikers, politici en (gast)-sprekers zullen u informeren over allerlei aspecten van de Euregio-politiek. De locatie is een grote boerderij in typisch Limburgse stijl. Wie wil deelnemen betaalt tussen 2200 en 2560 BEF, afhankelijk van de leeftijd en bij inschrijving vóór 15 januari.

21ste Baltische Esperantolente (CEP)

Dit congres voor Esperantosprekers en natuurliefhebbers gaat door in Mielno, een stad ongeveer 12 km van het Poolse Koszalin, nabij de Baltische Zee. Er heerst een mikroklimaat met zeer gezonde jodiumlucht. Wie verkiezingen niet ziet zitten, kan dit congres – van 6 tot 12 juni – als uitvlucht gebruiken. De voormiddag is vrij, in de namiddag zijn er taalcursussen en voordrachten. 's Avonds wordt er gedanst, een vuurtje gestookt of gebarbecued. Onderdak vindt men in het grote Sporthotel van Mielno op 100 meter van de zee.

Verblijf in vol pension kan vanaf 140 USD voor inschrijving vóór 30 maart. Niet-poolse deelnemers kunnen inschrijven door twee internationale antwoordcoupons op te sturen.

Nieuwsbrief

Zoekt U informatie over Esperanto?

Vlaamse Esperantobond
Frankrijklei 140 – B-2000 Antwerpen

Tel.: (03) 234 34 00 E-adres: esperanto@agoranet.be
Fax.: (03) 233 54 33 www: http//esperanto.agoranet.be

Taalproblematiek

Simultaanvertaling ook niet goed...

„Het grootste nadeel voor het internationale publiek waren de overwegend Duitstalige uiteenzettingen. Bij slechts vier was er simultaanvertaling. Maar dan, als ik rond mij keek, stelde ik vast dat ik de enige was met een hoofdtelefoon."

(*AMI*, een (Engelstalig) vakblad van congresorganisatoren, over de beurs "konTECHplus", Mannheim)

Brusselse Toren van Babel

Aan de cursussen Nederlands voor anderstaligen in Brussel mangelt een hele boel. De kwaliteit van het onderwijs laat te wensen over. Nochtans is een goede kennis van het Nederlands een belangrijke troef op de arbeidsmarkt.

(De Morgen, 15 oktober 1998)

Automatische vertaling

Klanten van Lernout & Hauspie kunnen met het programma I-Translator een tiental taalparen automatisch laten vertalen. Voor 75 andere taalparen beschikt het bedrijf over traditionele, menselijke vertalers.

(ComputerZeitung, 44/98)

VN maakt Internet veeltalig

De Verenigde Naties hebben een project opgestart om Internet in alle talen van zijn lidstaten toegankelijk te maken. 120 computerdeskundigen moeten een computerprogramma ontwikkelen dat het mogelijk zou maken om vanuit eender welke taal te vertalen naar eender welke andere taal. Het project zou tegen het jaar 2005 moeten functioneren.

(Radionieuws, VRT (Radio 1) 23 nov., 10 u.)

Sanskriet verplicht in India?

Een groep binnen de regerende Hindoe-partij wenst dat in alle scholen verplicht gedurende enkele jaren het Sanskriet (een dode taal) zou aangeleerd worden.

(Der Spiegel, 45/98)

Esperanto

Nieuwe website over fysica

L.G. Restrepo Rivas uit Colombia heeft een website opgezet met Esperanto-teksten over fysica (en wetenschappen in het algemeen). URL: http//fiziko.org/.

Spaans congres

Van 17 tot 21 juli 1999 vindt het Spaans Esperantocongres plaats in de Jaime I-universiteit van Castelloín. Informatie <liven@nexo.es>.

Omvangrijk woordenboek Esperanto-Arabisch

Eén van de terreinen waarop UEA (de Esperanto Wereldbond) actief is, is het promoveren van Esperanto binnen de VN. Een grote handicap tot nog toe was het gebrek aan Esperanto-informatiemateriaal, leerboeken en woordenboeken in het Arabisch, één van de officiële talen van de VN. Daaraan is nu verholpen. In het kader van de actie „Campagne 2000" werd een omvangrijk woordenboek Esperanto-Arabisch uitgegeven. Het boek heeft 15 000 ingangen en omvat 300 pagina's. Het kwam tot stand dank zij de medewerking van het Esperantocentrum van Iran. Er staan nog twee andere uitgaven op stapel: een leerboek Esperanto in het Arabisch en een woordenboek Arabisch-Esperanto. Dat laatste zal zo'n 450 pagina's beslaan. Beide werken zouden in 1999 in de boekhandel beschikbaar moeten zijn. Persbericht UEA

Brassens in het Esperanto

In Montpellier werd de CD "Yvart kantas Brassens" aan het publiek voorgesteld. Jacques Yvart, zelf een verdienstelijk chansonnier en in zijn jeugd een intieme vriend van Georges Brassens, heeft de Esperantoversie van zes van diens bekendste liedjes op een Brassens-getrouwe manier geïnterpreteerd.

Esperantojongeren op het net

De Vlaamse Esperantojongeren Organisatie FLEJA heeft (nog) geen eigen website. Vanuit de FEL-pagina's kan je weldra wel naar de web-sites van NEJ en TEJO. Voor info in het Nederlands over Esperanto voor jongeren zijn vooral de pagina's van de Nederlandse organisatie, NEJ, interessant. Op deze pagina's staat ook de agenda van het tijdschrift *Jen*. Op beide websites vind je links voor Jongeren & Esperanto.

Diversen

„...leren is in elk land weer anders, maar de grootste gemene deler blijft dezelfde en alles begint met het onder de knie krijgen van de taal. IJverig Chinees studeren is het nu dus, in een half jaar heb ik het onder de knie." (Jan van der Putten, VRT-correspondent vroeger in Italië, nu in China, *De Morgen*, 21.11.98)

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 1 februari 1999. Laattijdige programmawijzigingen kunnen naar de redactie worden gestuurd en worden in de gegevensbank van INTERNET opgeslagen, zodat men via de computer het juiste programma kan opvragen. De publicatie van redactionele teksten is gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST

La Pioniro

De vergaderingen hebben plaats in het Cultureel Centrum "De Werf", (lokaal 3), Molenstraat, Aalst. De avonden beginnen om 20.00 uur. Inlichtingen bij Hugo Dossche, Asserendries, 103, 9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.

dinsdag 26 jan.: We bekijken samen de videoband "VPRO pri Esperanto" en discussiëren over de film.

ANTWERPEN

La Verda Stelo

Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

De eerste weken van het nieuwe jaar brengen we in feeststemming door met een nieuwjaarsreceptie en de jaarvergadering met huldiging van onze jubilerende leden. Daarna kunnen we weer een echt internationaal programma aanbieden, met maar liefst vier niet-Belgische gastsprekers.

vrijdag 1 jan.: Aan allen een gelukkig 1999! Ons clublokaal is vandaag gesloten.

vrijdag 8 jan.: Nieuwjaarsreceptie. Van harte welkom!

vrijdag 15 jan.: Christian Declerck spreekt over Pic, de rol van Iltis en de Praagse school. Weer een ander facet van onze veelzijdige Esperanto literatuurgeschiedenis.

vrijdag 22 jan.: Jaarvergadering en huldiging van de jubilarissen. Het wel en wee van het voorbije jaar komen aan bod en we zetten op een prettige manier enkele trouwe leden in de bloemetjes.

vrijdag 29 jan.: Ed Borsboom (NL) stelt ons het autobiografisch werk van Eli Urbanova voor in "Hejtaro dancas".

donderdag 4 feb.: Aardig taalvaardig. Talenbeurs met Esperantostand. Stadsfeestzaal Meir. Van 14.00 tot 20.00 uur.

vrijdag 5 feb.: Aardig taalvaardig (van 10.00 tot 20.00 uur)

Onder leiding van Lode Van de Velde kunnen we deze avond deelnemen aan een prettige denkquiz – met prijzen. Een gelegenheid voor de andere jongeren om te tonen wat ze kunnen.

zaterdag 6 feb.: Aardig taalvaardig (van 10.00 tot 20.00 uur).

vrijdag 12 feb.: Ivo Durwael met: "Wil je macht?"

vrijdag 19 feb.: Nikola Rašic (HR, NL) "Over taal en schrift", talen met twee of meer alfabetten.

vrijdag 26 feb.: José Pinto de Sousa (P, B) geeft een inleiding gevolgd door een debat over "Vereniging, beweging, gemeenschap, volk?" De basis is de tekst van Humphrey Tonkin, uitgesproken tijdens het strategisch forum in Montpellier. Dit onderwerp heeft duidelijk mogelijkheden voor een debat.

vrijdag 5 maart: Bert De Wit (NL). Bedreigt de opwarming van de aarde en het stijgende peil van de zeespiegel Nederland? Een probleem voor de 21ste eeuw.

Talenbeurs

"Aardig taalvaardig"

do. 4 tot za. 6 feb. 1999
Stadsfeestzaal
Meir, Antwerpen
(do: van 14.00 tot 20.00 uur)
(vr. & za.: van 10.00 tot 20.00 uur)

Voor een tot op het laatste ogenblik actueel programma van de Vlaamse Esperantoclubs, raadpleeg INTERNET,

http://esperanto.agoranet.be/fel/nl/grupoj.html

BRUGGE

Paco kaj Justeco

Indien niet anders vermeld, hebben onze bijeenkomsten plaats in Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. De vaste bijeenkomst valt op de 2de donderdag van de maand en begint om 19.30 u. Speciale bijeenkomsten worden afzonderlijk aangekondigd. Inlichtingen: dhr. G. Maertens, tel.: (050) 35 49 35.

donderdag 14 jan.: Een kwartiertje filosofie o.l.v. Fernand Roose, Esperanto Scrable en Nieuws.

donderdag 11 feb.: Een kwartiertje filosofie o.l.v. Fernand Roose, Nieuws en voorbereiding van legende-vertaling door J. Van Eenoo.

donderdag 11 maart: Een kwartiertje filosofie o.l.v. Fernand Roose, Nieuws en Reis door de wereld van de oostelijke muziek door J. Van Eenoo.

BRUSSEL

Esperantista Brusela Grupo

Ook in Brussel komen Esperantosprekers geregeld samen, zowel Nederlands- als Franstaligen. Onder hen zijn er ook enkele Europese ambtenaren, zodat wie echt een beeld van de mogelijkheden van de internationale taal wil krijgen, daar eens een kijkje moet gaan nemen. Het programma van de club wordt maandelijks vastgesteld en het is niet mogelijk een uitgebreid overzicht in Horizontaal te publiceren. Wekelijkse samenkomst op woensdag van 18.30 tot 20.00 uur. Wetenschapstraat, (nabij metrosation Kunst/Wet) Voor nadere inlichtingen kan je terecht bij Hélène Falk, Eikenlaan 7, 1640 Sint-Genesius-Rode, tel.: (02) 358 42 14.

GENT

La Progreso

Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in ons lokaal "La Progreso", Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Tijdens het schooljaar zijn er conversatieavonden op de 2de dinsdag (19.00-20.45 u.) in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1 (1ste verdieping). Inlichtingen bij Katja Lödör, tel. (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.

vrijdag 22 jan.: jaarvergadering van La Progreso.

vrijdag 26 feb.: programma nog niet vastgelegd.

Wij starten ook weer met een cursuscyclus, van begin maart tot eind mei, één avond per week van 19.00 tot 21.00 uur. Wil je van de juiste aanvangsdatum op de hoogte worden gebracht, stuur dan een briefje naar La Progreso, p/a Peter Benoitlaan 117, 9050 – of telefoneer naar één van bovenstaande nummers.

HASSELT

Esperanto Hasselt

We vergaderen tweemaal per maand op dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur in het CC van Hasselt. De eerste vergadering van de maand is er een programma, tijdens de tweede leidt Jan Bovendeerd een cursus "Spreken in Esperanto". Inlichtingen over het programma kan je krijgen bij Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.

dinsdag 19 jan.: Algemene ledenvergadering met o.a. verkiezing van een nieuw bestuur.

KALMTHOUT

La Erikejo

De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tel. (03) 666 42 58. Inlichtingen: Wim De Smet, Hertendreef 12, 2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.

donderdag 21 jan.: jaarvergadering. Daarna volgt een debat over "Wat betekent 1999 voor mij?"

donderdag 18 feb.: Lezing door Wim De Smet "Hoe de vooruitgang en de achteruitgang in de Esperantozaak vaststellen?"

KAPELLE

Esperanto-Grupo "Meza Zelando"

Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, tel.: (0113) 34 15 63 of bij afwezigheid bij Rie en Kees Dentz, tel.: (0118) 61 48 34.

vrijdag 15 jan.: bij Dies en Sally Krombeen, Vijverstraat 3. Iedereen vertelt iets over een artikel uit krant of tijdschrift dat hij interessant vond.

vrijdag 19 feb.: bij Sunja van Liere, Goese Meerlaan 18, Goes. Jaarvergadering.

KORTRIJK - ROESELARE - TIELT

Koninklijke Esperantogroep La Konkordo

De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met Jean-Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96. Clubavonden vinden plaats op de 4de maandag van de maand om 19.30 uur in CC Oude Dekenij, Sint-Maartenskerkhof (vlakbij de Grote Markt), 8500 Kortrijk. Voor inlichtingen: Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96 of Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30.

maandag 25 jan.: taalavond met Piet Glorieux – thema: "Mijn engagement in de 11.11.11-actie".

maandag, 22 feb.: taalavond met Dr. Pierre De Backer – thema "Natuurlijke voeding".

LEUVEN

Esperanto 2000

Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond: "Laborvespero" op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand ons speciaal programma tijdens VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

woensdag 6 jan.: Beginnerscursus en vervolgcursus

woensdag 13 jan.: Vespero 2000: "Reiservaringen over Esperanto en het leven van elke dag in Cuba", door Eddy Raats; beginnerscursus

woensdag 20 jan.: Beginnerscursus

zaterdag 23 en zondag 24 januari: "Snelcursus" om zich te oriënteren in het Esperanto. Van 8.15 tot 17.30 op zaterdag en van 8.45 tot 18.00 op zomdag. Prijs: 2000,– BEF (2x lunch inbegrepen).

woensdag 27 jan.: Beginnerscursus

woensdag 3 feb.: Beginnerscursus en vervolgcursus

woensdag 10 feb.: Vespero 2000, Ivo Durwael spreekt over "Taal en vrede"; beginnerscursus

woensdag 17 feb.: Beginnerscursus en vervolgcursus

OOSTENDE

La Konko

De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool "Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij dhr. Marc Cuffez, tel. 0477/58 42 11 (GSM) of bij Raymond Wylleman, tel.: (059) 50 27 08.

maandag 4 jan.: leesmiddag (14.00 u.)

dinsdag 5 jan.: cursus voor beginners (14.00 u.)

dinsdag 12 jan.: cursus voor beginners (14.00 u.)

donderdag 14 jan.: conversatieavond (19.00 u.)

maandag 18 jan.: leesnamiddag (14.00 u.)

dinsdag 19 jan.: cursus voor beginners (14.00 u.)

dinsdag 26 jan.: cursus voor beginners (14.00 u.)

donderdag 28 jan.: conversatieavond (19.00 u.)

maandag 1 feb.: leesnamiddag (telkens om 14.00 uur)

dinsdag 2 feb.: cursus voor beginners (14.00 u.)

dinsdag 9 feb.: cursus voor beginners (14.00 u.)

donderdag 11 feb.: conversatieavond (19.00 u.)

maandag 15 feb.: leesnamiddag

dinsdag 16 feb.: cursus voor beginners (14.00 u.)

dinsdag 23 feb.: cursus voor beginners (14.00 u.)

donderdag 25 feb.: conversatieavond (19.00 u.)

maandag 1 maart: leesnamiddag

dinsdag 2 maart: cursus voor beginners (14.00 u.)

dinsdag 9 maart: cursus voor beginners (14.00 u.)

donderdag 11 maart: conversatieavond (19.00 u.)

Op woensdag is er zang en sketchnamiddag o.l.v. Maggy Theys vanaf 14.30 u. Info op tel.: (059) 27 35 73.

Contactadressen van Esperantoclubs

AALST *La Pioniro*, H. Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
ALKMAAR Hans ten Hagen, Middenweg 587, NL-1704 BH Heerhugowaard, tel.: (072) 571 79 18.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tel.: (0546) 819403.
ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00. — *Progressief Esperanto Forum*, Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 A'pen. Tel.: (03) 237 86 02.
BEVERWIJK *Stelrondo* Rob Moerbeek, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tel.: (050) 35 49 35.
BRUSSEL H. Falck, Eikenlaan 7, B-1640 St.-Genesius-Rode, tel.: (02) 358 42 14.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77. — (TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tel.: (070) 366 65 47.
DEN HELDER Esperanto-klubo Den Helder, Postbus 140, NL-1780 AC Den Helder.
DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tel.: (03) 658 74 20.
DEVENTER J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tel.: (0570) 61 83 04.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GENK W. Minnen, Loskaaistraat 6, B-3600 Genk, tel.: (089) 35 07 13.
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77.
GRONINGEN Esperantocentrum, T.W.S. Mansholtstraat 25, NL-9728 MC Groningen. tel.: (050) 527 45 72 of (059) 849 14 88 — *Esperanto-Nederland* Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel.: (050) 577 59 54.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HASSELT Marcel Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tel.: (011) 25 34 67.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tel.: (011) 52 20 74.
KALMTHOUT *La Erikejo* W. De Smet, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Vijverstraat 3, NL-4421 AW Kapelle, tel.: (0113) 34 15 63.
KORTRIJK *La Konkordo* P. Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30 — Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96.
LEUVEN *Esperanto 2000* R. Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: (010) 86 01 12.
LIMBURG A. Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tel.: (011) 32 36 03. – J. Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tel.: (011) 52 19 43 (kantoor). – J. Bovendeerd, Veenmosstraat 3, B-3650 Lanklaar, tel.: (089) 65 95 82. – H. De Munck, Tiendenstraat 16, B-3520 Zonhoven, tel.: (011) 81 30 82 – H. Schutters, Panhovenstraat 10, B-3930 Peer, tel.: 011 63 55 92.
MIDDELBURG zie KAPELLE
NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tel.: (024) 355 15 05. — *NEJ-sekcio* Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tel.: (080) 22 26 95.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tel.: 0477/58 42 11 (GSM). – Raymond Wylleman, tel.: (059) 50 27 08.
ROESELARE zie KORTRIJK
ROTTERDAM J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tel.: (010) 419 82 01. — *Merkurio* P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.
TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
TIELT zie KORTRIJK
TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel. (014) 45 13 29.
VOORBURG *Esperantogroep Voorburg*, M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29; — D. Ederveen: tel.: (070) 386 66 53.
WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando*, Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM *Esperantocentrum* PB 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.

Andere nuttige adressen

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00, Fax.: (03) 233 54 33. – Elektronisch adres: Esperanto@agoranet.be.
Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging/Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00.
Esperanto-Nederland Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, Nederland. Tel.: 00 31 50 577 59 54.
Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldbond/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: 00 31 10 436 10 44.
Esperanto Scoutsvereniging/Skolta Esperanto-Ligo (SEL) Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent. Tel.: (09) 227 48 41.

Bestuursleden van FEL

Flory Witdoeckt (Voorzitter), Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14; Fax: (059) 80 23 42.
Johan Van Eenoo (Ondervoorzitter), Stationsstraat 27, 8380 Lissewege. Tel./Fax: (050) 55 07 12. E-mail: dancanto@agoranet.be.
Ivo Durwael (Secretaris), Paul Gilsonlaan 5, 2650 Edegem. Tel.: (03) 440 30 92.
Roland Rotsaert (Kassier), Visspaanstraat 97, 8000 Brugge. Tel.: (050) 33 00 04
Walter Vandenkieboom, Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14.
Eddy Raats, Volhardingsstraat 79, 2650 Edegem. Tel.: (03) 449 69 30.
Edward Kusters, Eikenlei 15, 2930 Brasschaat. Tel.: (03) 645 46 60.

Zie ginds komt het onrecht uit Azië weer aan.

PRK 000-0000011-11

11.11.11 VECHT TEGEN ONRECHT

Begin november kondigen de winkeletalages al volop de komst van de goede Sint aan. De keuze voor een blikvanger van de 11.11.11-affiche was snel gemaakt. De schattige poppen en ander speelgoed die onze kinderen zullen verblijden, worden in abominabele omstandigheden geproduceerd in Azië. De lage lonen zijn het visitekaartje om de grote speelgoedmerken te verleiden om er te produceren.

Met een winkelkarretje vol producten en vooral met schrijnende verhalen over de arbeidsomstandigheden trekt 11.11.11 naar het publiek. Mensen worden aangesproken om „lastige klant" te worden en met een „lastige klantenkaart" protest aan te tekenen.